

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

I.

„Pol ure ima že zamude!“

„Preklicana železnica; zebe me!“

In spustil je Pavel Karolovo roko ter urno drgnil premrli dlani, da bi se ogrel. Megla je stala tako gosta, da se ni videlo par korakov daleč. Na peronu je medlo brlela petrolejka. Včasih je prišel pogledat postajni uradnik z rudečo kapico iz gorke pisarne proti severni strani ob progi. Pričakoval je vlaka. Ker ni slišal ne žvižga, ne ropota, niti videl rudeče luči, šel je nazaj, pritisnil sloki hrbet k peči in si svalkal novo cigareto. Na kolodvoru je bilo vse prazno. Le poštni voz je stal pred vrati; dva sirca, ogrnjena s starima plahtama, sta meglo dihala, in srež se jima je delal krog nozdrvij. Listar je čepel zaprt v poštne vozu, voznik je stopical gori in doli, pri vsakem koraku butil s škornjem ob škorenj, mučil se z darovano viržinko, ki je bila pa nalomljena in zato ni vlekla. Napenjal se je, da so se mu žile nabrekle na rudečem vratu, da se je posušila vsaka slezica v ustih, po grlu pa ga je ščegetalo in žgalo, da je kašljal in so mu solze stopile v oko. „Hudirjev dedec gosposki, če ni imel boljše viržinke, naj bi še to sam pokadil“, klel je jezno voznik, potegnil slamico iz smotke, zvil viržinko v klopčič ter potlačil na desno stran v usta, kjer mu je manjkalo pet kočnikov.

Ves ta prizor bravca lahko osvedoči, da smo na kolodvoru pokrajinske železnice, po zimi. Tu ni tistega življenja kakor v velikih mestih, kjer se ob svetli luči leskečejo okna bogato opravljenih biféjev, kjer cingljajo nepretrgano električni zvončki, kjer puhajo in žvižgajo vlaki, pred vrati pa stoji cela procesija izvoščekov, omnibusov, modernih gosposkih upreg in starih častitljivih kočij. Po letu se že še prestopi na

takem pokrajinskem kolodvoru, kamor privre vsa gospoda in ves malomestni drobiž k vlaku radovednost past. Po zimi so pa meščani toliko praktični, da sedijo rajši doma pri peči, ali pa kvartajo po krajcarju brez „poenov“.

Po dolgem čakanju, ko je že trpel marsikak žep pri telovniku vsled vednega izmikanja žepne ure, ko je požrla lena megla mnogo kletvico postiljonovo in čula zabavljico Pavlovo in Karolovo, privozi vendar s samozavestno nenatančnostjo hripavo brlizo gajoči vlak na postajo.

Pavel in Karol se vstopita ob vlaku in zreta pazljivo, je-li prišel, kogar pričakujeta. Vrata drugega razreda se odpró, in venkaj poskoči častnik. „Neka te, neka te, neka te!“ so se pozdravili vsi h krati in stisnili krepko mlade desnice. — Ta „neka te!“ je bil namreč redni, skrajšani pozdrav te trojice, namestu: „Neka (naj) te Bog poživi!“

„To je strašno!“ hudoval se je rezervni častnik Hugon. „Kosti me bolé, zdehalo se mi je, da sem si skoro čeljusti izpahnil, kadil, da me peče vse po ustih: a te voznje, prav za prav — tega stanja in lazenja ni ne konca ne kraja. — Ali je družba zbrana?“ vprašal je hitro in pozabil na drugo.

„Zbrana polnoštevilno. Čakajo te.“

Pavel in Karol sta vzela Hugona v sredo, sprijeli so se za komolce in šli v mesto.

„Ali pa se peljimo s pošto“, omeni Pavel.

„Hvala lepa! Sedaj bi me rad še v ta kurnik spravil, ko sem komaj čakal, da se malo izprehodim!“

„Pusti ga no“, jezil se je Karol. „Saj vidiš, da je ves trd in da se ziblje tako, da bi lahko na suhem dobil morsko bolezen.“

Smejali so se in se gugali po neokretni bunkasti poti, kjer jim je drselo, da so lovili in pehali drug drugega, kakor bi bili vsi z Bahom v najmlajšem sorodstvu.

Četrť ure je bilo v mesto. Po trgu je vladala smrtna tihota. Par svetilk je imelo velike meglene kolobarje, kakor luna ob hudih letih. Gostilne so bile vse zaprte. Le pri Pečarju se je svetilo jedno okno. Težka železna vrata so bila priprta. Iz gostilne ni bilo čuti nikakega vrišča. Postali so pred oknom, da se prepričajo, ali je družba še v sobi ali ne. Vse tiho. Toda čuli so, ček, ček, ček! Ultimo! „Kvartajo! Saj veš, če deteljice ni, bi vse zaspalo, ko bi še škisa ne bilo!“

Hugon odpre težko železno vratno krilo, ki je zahreščalo, da so človeka bolela ušesa. Prišedši skozi sprednjo sobo odpre Hugon steklena vrata, postavi se ravno kot sveča, trči s peto ob peto, da zazvené ostroge, salutira in pozdravi: „Neka Bog poživi slavno gospôdo!“ Tedaj je stisnil vsak svoje kvarte v roko in zadonel je odzdrav: „Živela slavna deteljica!“ Vsi po vrsti so vstajali in podajali roke Hugonu, samo star plešast možiček je bil za to slep in gluhi. Moral je vreči še dva taroka, potem je pa slovesno dvignil malo telo in pribil na mizo „pagat ultimo“. Nato je šele pozdravil, podal roko in pravil: „Ultimo, Hugon, ultimo, da veste!“

Ta vrišč je privabil v sobo dekletce, sedemnajstletno Julko, domačo hčerko, ki je že morala opravljati posel gospodinje, odkar ji je umrla mama.

„Julček, neka vas Bog! To dete je že dremalo?“ Hugon se ji je nasmehnil, poklonil ter ji dal roko.

„Gospod doktor, ni res! Kako bi mogla iti spat, če vem, da pride naš gost in da bi moral oditi brez večerje? Saj vem, da ste lačni!“

„Kolika pozornost!“ Elegantno se ji je Hugon priklonil in potrdil, da je lačen in žejen.

„Torej najprej štefan — potem pa ...“

V tem potrka Hugona na ramo trebušni oštir Pečar in mu s pomežikajočimi očmi, ki so bile tolikokrat trudne od dobrega vina, pa tudi od tuhtanja, kje bi se kaj več krajcarjev ujelo, pové: „Naj bodo brez skrbi, gospod zdravnik! Saj smo pričakovali. Vse je pripravljeno. Julka vé, kaj vam tekne.

Mrzla racka, slastna hehé —“ in tlesknil je z velikima ustnicama, pa je šel za Julko iskat v kuhinjo večerje za Hugona.

II.

Ko je ‚deteljica‘ odložila zimske suknje in se pomešala med zbrano omizje, prinesla je Julka štefan starega metličana.

Julka je bila ljubko dekletce. Lase je imela črne kakor oglje, ki so se usipali v prijetnih kodrih na čelo. Pod nizkim čelom je sanjalo dvoje naivno nedolžnih očij, ki so zrle tako brezskrbno v svet, da se je v njih videla še vsa detinska sreča in nepokvarjena duša. Dasi je bila v gostilni rojena in izrejena, čuval jo je oče kot biser. Saj mu je bila jedinka. Vedel je mož trde skorje in praktičnega smisla, da je gostilna često grob sramežljivosti, strup nedolžnosti in hudournik za vse cvete deviškega srca, ktere je zasadila pokojna mamica v dušo tega blagega otroka. Zato ni smela nikdar streči v prednji sobi, kjer so se zbirali najrazličnejši gosti, kjer je vino razvezalo peruti tistemu hlastajočemu govorjenju, ki blati in sramoti vse, kar je npravnega, lepega in dobrega. Kot plaha srnica je vselej bežala s pijačo skozi sobo v gosposko sobico, kjer ni bilo nevarnosti zanjo. Na njenem okroglem obrazku sta trepetali dve tako ljubki jamici kakor na angelskih licih Murillovega vnebovzetja. Krog svežih ustnic pa ji je igral dobrovoljni smehljaj. Bilo je to dekletce v tisti zlati dobi, v tistih nedolžnih in še nepokvarjenih letih, ko sicer misli, da živi, da samo sanja, da svet spoznava, pa ga gleda le v čarobnem svitu, ko je najbolj srečna, pa misli, da je nesrečna, če ji očeka odreče nov klobuček, ko hrepeni in teži, pa sama ne ve, po čem.

Hugon je prijel steklenico za vrat, pa z „da mi dovolite, gospôda“, pričel natakati vsem po vrsti. Najprej je natočil gospej notarjevi. „Milostljiva, zares sem presrečen, da ste bile tako požrtvovalne in ste čakale mojega prihoda.“ Poklonil se je na desno gospej komisarjevi, na levo gospej Anici pl. Ivanovičevi, soprogi bolehnega nadporoč-

nika na odpustu. Gospe so običajno zani-kavale vsako požrtvovalnost in trdile, da je bilo silno dolgočasno, ker ni bila 'deteljica' polnoštevilna. Hugon je potlej dalje natakal gospodom kontrolorju Rovánu, profesorju Komarju, nadporočniku pl. Ivanoviču, notarju drju. Črničju, komisarju Robičju, potem onemu plešastemu, majhnemu možju, umirov-ljenemu sodnemu pristavu, ki je bil sicer zeló dobra duša, vedno navdušen narodnjak. A prav zato so ga preganjali šefi in ga kot žrtvo značaja uničili, da je prejel prezgodaj plavo polo. Ta je bil še vedno ponosen na ultimo in iznova je povedal Hugonu: „Le dajte ga, na ultimo se spodobi še jeden ko-zarec!“ Ko je zdravnik dr. Hugon Rus natočil lističema deteljice Karolu Čekanu, sod-nemu pristavu, in drju Pavlu Dolencu, od-vetniškemu koncipijentu, nalil je še sebi, postavil štefan na mizo, dvignil kozarec in napil: „Slavna gospóda! Po slovanski šegi pijemo dobrodošlico — do dna — dame so seveda vedno svobodne!“ Karol in Pavel sta pa že udarila duet, kateremu se je hitro pri-družil Hugonov tenor, in zvonko so peli svojo priljubljeno: „Ti zvončki tam v do-lini . . .“ Izpili so vsi, poveznili kozarce na mizo in sedli. Deteljica je ponovila „Ti zvončki.“ Ko je nehala s krepkim ‚bim, bam, bóm‘, obrnil je zopet vsak svoj kozarec, da je zadonelo ‚purrrrum‘ kot vojaška salva pri svečanem sprevodu.

Nato se je začelo živahno pogovarjanje. Prej onemele stene, ob katere je udarjalo jedino čekanje kvart, kak ultimo, pa jezna beseda tovariša, ki se je togotil, zakaj ni njegov pomagač izigral druge kvarte — te stene so sedaj odmevale glasnih dovtipov, zvonkega smeha in trkanja kozarcev.

Gospe so se lotile posebno Hugona.

„Gospod doktor, ali vam ni nič vroče?“ vpraša notarka.

„Zakaj? Saj je sibirski zima in londonska megla. Vesel sem, da sem na gorkem, milost-ljiva!“

Notarka je pa sunila s komolcem sosedo Anico ter zastrla že itak majčkene oči skoro popolnoma z dolgimi vejicami. Skozi te je

ošinila s samo punčico Julko in Hugona. Anica je, kot ženske sploh, hitro umela to znamenje; dvignila je plavolaso glavico, na-slونila se nazaj na stol, tlesknila z rokama, pa zasmejala se tako pristrčno, pa vendar tako poredno, da je Hugon pogledal nazaj in zadel ob tem s pogledom na tisti naivni očesci, ki sta ga gledali tam od peči tako nepremično, občudovaje nekaj — najbrže lepo Hugonovo uniformo; saj dvobarveno sukno, svetli gumbi, srebrne zvezdice, bridka sabljica s tistim velikim zlatotrakim čopom, zvenceče ostroge — kaj takega se ni videlo v onem mestu vsak dan, tudi vsak mesec ne. Pa gospa notarjeva je videla v Julkinih očeh vse kaj drugega. Hotela je videti skoz ti jasni okenci v dušo, v srce Julke, in tamkaj je vedela za skriti prostorček, kjer so bile svedraste brkice Hugonove skrite globoko pred celim svetom — a njej vedno pred očmi, vedno, noč in dan.

Julko je oplašil glásni smeh gospe Anice, zbdel jo pogled Hugonov, da je zarudela. A kar nič ni bila zbegana. Pritekla je h gospej komisarjevi ter se pritisnila k njej, ovila ji roko krog vratú, kakor je včasih pribežala k mamicí, če so jo drugi dražili, in ljubko-vaje zavprašala:

„Kaj ne, gospa, da sta poredni, ker me dražita!“

„Seveda sta.“ Komisarka je pobožkala vroče Julkino lice.

„Gospa, gospa!“ zapretel je ljubeznivo Hugon notarki. „Kako ste nepoboljšljivi!“

„Zakaj? Saj vam le dobro hoče, vam pa še nekomu!“ Anica je pomagala notarki. A zopet sta pogledali Julko in se zopet obe smejali.

„Gospa, poslušajte, prosim. Kot izborna pevka in glasbenica se gotovo zanimate za opero. Jaz sem pa slišal v Ljubljani sinoči krasno opero ‚Rigoletto‘.“

„Brala sem, brala sem že. Tudi igrala sem nekaj oddelkov iz nje. Lepo je bilo, kaj ne! Kaj vam je najbolj ugajalo?“

„Najbolj mi je ugajala tista preprosta; pa tako pristrčna in večno resnična pesmica — od Adama pa do nocoj — jednajst je ura

menda — torej tista večno resnična pesmica, ki se tako-le glasi“: Hugo je z lepim tenorjem izborno ponovil melodijo:

Ženska le vara nas
vedno lokavo;
nič ji ni pravo.
Zvesta se kaže,
zraven pa laže — —.

Ob tej pesmici so bili vsi hipoma pozorni. Bila je razven notarki vsem nova. Ugajal jim je napev, tisti melodični laški napev, ki ostane v spominu, če ga jedenkrat slišiš. A pri vtisku ni bil odločilen napev, ampak besede. Vnela se je cela vojska. Razdelili so se v dva tabora: ženski in moški. Čudno je bilo, da ženske niso imele nijednega ‚galána‘ ali ‚kavalirja‘ zase. Cela deteljica je potegnila z možmi in pritrčila komisarju Simonu, ki je napil Hugonu: „Bog živi tebe in s tabo dvakrat tistega, ki je te imenitno resnične besede zapisal!“ In doneli so kozarci: „Tako je! izborno!“ Gospé so pa slovesno ugovarjale in niso trčile z gospodi, a toliko glasneje so zadoneli kozarci med njimi samimi.

„Vsi moški so jednaki!“ pravi notarka. Gospa komisarjeva pa sikne skozi zobe: „Slabejšega ni, kot je moj!“

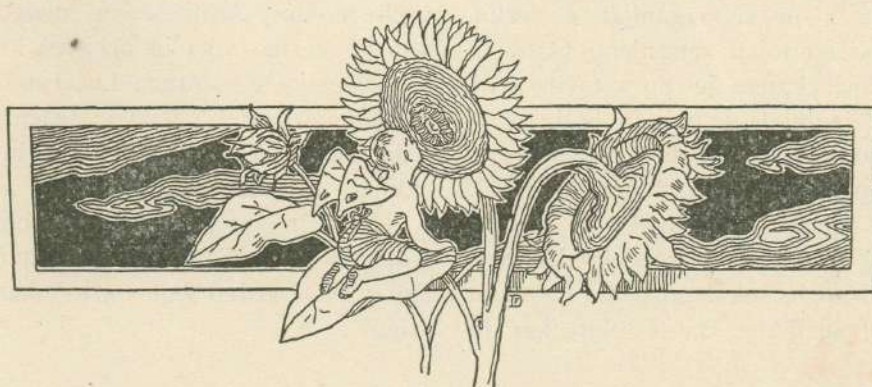
Dasi je bila to le šala, gospe niso hotele nič vedeti o šali. Deteljica je izkušala posredovati med obema taborjema. Ali ni se posrečilo, niti Hugonu ne, ki se je sklicaval na staro pravilo, da so prisotne dame vedno izjema. Nič, pa nič! Namrdnile so prej ve-sele obrazke in streljale z očmi po svojih možeh. Meni nič, tebi nič so vstale in se odpravljale domov. Komaj so dovolile, da jim je ‚deteljica‘ pomagala ogrniti kožuhe;

jezno sta ovili gospa komisarjeva in pl. Ivaničeva shawle krog glave, ter vrgli zaničljivo čopasti konec čez ramo na hrbet, notarka si je pa postavila na bujne, zares krasne črne lase majčkeno astrahanko tako po strani, kakor kmetiški fant klobuk, kadar ve, da kot najmočnejši v vasi nosi brez skrbi krivce za trakom.

„Me grémo!“ zazvonil je fini glasek Anice, ki je natikala ruske gumaste galoše ter popravlja je to vrhnjo obutal topotnila z drobčkano nogico ob tla. Morda se res ni hotela noga zmuzati v svetle ‚copate‘. Toda verjetneje je, da je ta topot pomenil nadporočniku toliko kot stotnikovo povelje. Zakaj hitro je vstal, opasal sabljo in klical Julko, da bo plačal. Za njim so storili drugi taisto, samo ‚deteljica‘ in beloglavi adjunkt Kotek so ostali. Hugonu posebno ni bilo ljubo, da je žalil gospe. Ali komisar ga je potolažil pri vratih: „Hugon, ‚deteljica‘ naj bo pametna in od zore do mraka naj hvali Boga za to, kar je! Servus!“

Megla je bila sedaj še gostejša, pod nogami je škripalo, mestnega čuvaja pa je zeblo, da je mencial po trgu in zabavljal na svoj revni stan. Gospodje so šli zadaj počasi ter se pomenkovali prav navadne stvari, kot da se ni nič zgodilo. Saj so poznali zakona svojega boljše polovice. Te so hitro stopale spredaj, stiskale se krepko druga k drugi in se kosale, katera bo bolj drugega moža prehvalila, svojega pa očrnila. „Ah, kaj tvoj! Moj, moj! Ti si srečna; zakaj sem ga vzela!“ A gluha je bila ledena sirasta megla za te vzdihne, in ž njo prav tako gluhi navajeni možje.

(Dalje.)

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Dalje.)

III.

Pozno — ali pa zgodaj — je bilo, ko je deteljica šla domov iz kavarne. Kaj je malomestna kavarna, veste menda, ne? To ni tista visoka in prostorna dvorana s škricastimi markérji, marmornatimi mizicami, plišastimi klopmi in stolci, bliskavo, Auerjevo ali električno lučjo, elegantnimi biljardi in skladi časnikov, kot v velikih mestih. Naša kavarna je bila nizka, obokana, od petrolejk in tobaka zakajena sobica s starodavnim, kakor Krjavljeva suknja zakrpanim biljardom in par preprostimi, lesenimi mizicami. Na kmetih bi ji rekli, da je žganjarija. Meščani so jo pa ponosno nazivali „kavarno“. In ker deteljica ni smela žaliti ponosa mestnih očakov, morala je ta prostor tudi nazivati kavarno. Tukaj si je nocoj deteljica privoščila kozarček slivovke in čaj. Ta je imel tako vodeno nesrečno lastnost, da je naphnil človeka krog pasa in mu legel v želodec, kakor bi svinec pil.

Ta pijača jih ni poživila, pač pa toliko bolj jezila.

„To ti je prognanstvo, ko človek še za denar ne dobi poštenega čaja!“ jezili so se po zložnih stopnicah nove hiše, kjer so stanovali. Pavel in Hugon sta hodila naglo, izpustivša vselej po jedno stopnico, Karol pa ne. Trdil je, da je udarjen po noči s slepoto in da čisto nič ne vidi. Kresal in prižigal je klinčke ter jih požgal toliko do drugega nadstropja, da je bilo kar nastlano. Ko je prišel v stanovanje, imela sta Pavel in Hugon že luč. Stanovali so vsi skupaj v drugem nadstropju pri stari Elži. Imel je sicer vsak svojo sobo s posebnim vhodom; a vse tri sobe so bile zvezane po vratih; teh niso nikoli zapirali. Bili so vsi trije kakor pravi bratje, kakor jedna družina v skrbi stare

Elže, ki je bila poštena kot zlata tehtnica in je ljubila „svoje gospode“ bolj kakor sama sebe. Večkrat so zvečer še dolgo sedeli, politikovali, brali, kadili in se šalili, kakor so bili pač pri volji. Toda nocoj so bili trudni in nekam težki. Ponovili so samo trditev komisarjevo, da so srečni, ter na novo so si obljubili, da ne pojdejo nikdar pod tisti na videz tako mehki, v resnici pa tako žuleči ženski jarem.

F-fl-ff — tema, lahko noč, postelje so zaškripale —. Hugon je v polsnu še zapel: „Ženska le vara nas“ —, Karol in Pavel sta mu kot daljnji odmev z zatopljenim glasom pomagala. Zamrli so glasovi, težke trepalnice so se stisnile, zaigrala je krog njih nirvana, naravna nirvana, ko človek živi, pa ne vé, da živi, ko počiva, pa mu ni znano, ko pije sladki pokoj, pa se ne zaveda.

Mlad človek, truden, če leže pozno spat, zaspi naglo in ne sanja mnogo. Ali to ni vedno resnično. To noč je spal mirno samo pristav Karol. Bil je to mož, ki je imel zahvaliti Boga za nenavadno mirno nprav. Nikdo ga ni užalil, nikdo se mu ni mogel zameriti; bil je mrzle krvi kakor potencirani Anglež. Za ves svet je maral kruto malo. Zanimala ga je prejšnji čas jedino politika, pa ne težka, visoka, svetovna politika, ampak domača. To je pridno zasledoval in ni mu šlo v glavo, zakaj da se slovenski časniki tako krčevito lasajo in bijejo, zakaj streljajo dan na dan drug v drugega, ko vendar vsega tega pri umnih ljudeh ne bi bilo treba. In ker ta boj ni hotel ponehati na nobeni strani, odpovedal se je Karol domači politiki, odpovedal vsem listom, naročil samo majhen tedenski časnik, kjer je prebiral dnevne novice. Ko sta Hugon in Pavel politikovala in kritikovala novodobno slovstvo, poslušal je mirno in za vsakih pet minut zinil kako

pikro opazko, da sta se mu oba smejala in se morala pobogati, če sta si prišla navskriž. Torej Karol, ta stoični Karol, je spal nocoj mirno, stoično spanje, katerega mu ni kalila sinočna žensko-moška pravda, ne politična vojska, ne pretekli spomini — on je bil strog oboževatelj reka: nil admirari!

Dasi intimna prijateljica njegova, bila sta vendar Hugon in Pavel čisto drugačna. Bila sta živahna, občutljivih src, vroče krvi in silno dovzetna za vsak vtisek. S slovenskimi političnimi strankami sta mislila, borila se, tekmovala, grajala in hvalila in strogo zasledovala vsak pojav v politični vojski in vsako cvetko slovenskega Parnasa. Ta dva nista spala mirnega spanja. Z vabečim napevom Verdijeve opere sta zaspala. Na ustnicah jima je umrla zadnja beseda, a donela je v duši, ko so objele telo omotne perutnice Morfejeve, donela in odmevala dalje v srcu, in duša jima je snovala v senu preteklega dne.

Zasanjal je Hugon: Abiturijentska veselica! Na prsih mu je pripeta trobojnica, tamburaši udarjajo, ljudstvo ploska njegovemu tenorju —. Plesna dvorana. Prva četvorka. Zaprošil je njo, tisto Valči Golétovo, tisto drobčkano stvarco, plavolaso, živo, razposajeno kot mačico, za katero je tolikokrat stopal, skrivaj, potajno, boječ se nje, boječ se samega sebe, v strahu pred spričevalom, pred profesorji, — ah, to je zaprosil danes za prvo četvorko, očitno pred njeno mamico, očitno pred vsemi, da je pokazal, kaj je njegov vzor, njegova nada, uteha — njegovo vse. Pa mu ni odrekla — in sta plesala in govorila — in zasnovala gradove v oblake — in Hugon je bil srečen, tako srečen, in v zanosu je zaprisegel, da se uči le zanjo in za domovino, ne zase — samo zanjo in za domovino.

Kavarna — velika kavarna na Dunaju. Hugon sam — čisto sam. Sladoled sreblje, oči so mu trudne, glava vroča. Natakarkar ponudi časnikov. Ne bere. Truden je, izmučen, skrbi ga. Jutri bo zadnji boj — če bo srečen, zavenča mu glavo doktorski nimbus, potem pa domov — oh, domov. — Plača. Desetica

mu pade na časnik — na inserat. Pobere jo in prebere nehoté: Herman Schaffer, Valči Golé, zaročena. — Vzdihe kot ranjenec, obrne se v postelji —, po ušesih pa donijo akordi opere, in vedno, vedno se ponavlja arija: „Ženska le vara nas.“ — —

Zasanjal je Pavel, zasanjal o tistem malem klobučku, krog katerega je bil ovit zelen mah, tako svež in lep, kot raste ob najbi-strejšem gorskem potoku. In v tem mahu divja roža, popek in roža! Klobuček se je zibal po Mestnem trgu, zavil na Stari trg, kjer se je premikal vedno hitreje in hitreje, da se je tresla roža na njem. Pred številko 12 je smuknil ta klobuček v vežo, po stopnicah je čula sestrice Pepca, a še bolje njen brat Franci prožne korake in šumeče krilce. Čakala sta oba na steklenem hodniku, napravljena za na Rožnik, — Blagajeve Fine. In sedaj, sedaj je stal pred njima ta ljubki čmrljiček. „Oh!“ — je zasopla — „kako sem tekla!“ Pokličejo mamó in gredó. — Na Rožniku. Delavnik. Zgodaj popoldne, malo ljudij. Pomlad je posula ves breg s trobenticami, marjeticami, zvončki, nastlala na jablane in češnje cvetja, kakor bi bil padel sneg. Ta vetrec — ta majev vzduh! Kosajo se za cvetje po bregu —, mama pa plete nogavice in pije kavo. Pa se Pavel zagleda v dve spominčici, tako jasni, ki sta se svetili kakor v jutranji rosi ter ga vabili k sebi, kot morske deklice nesrečnega Prešernovega ribiča. In šel je in ni se branil, šel je za temi spominčicami. A ni jih utrgal. Presadil je njih odsev v svoj vrtec — tisti skrivnostni vrtec, ki biva v prsih in ga napaja rudeča, gorka rosa — tje notri je zasadil plave oči ljubljene Fine. — Tri leta! Koliko obljub, koliko pisem, koliko nad, koliko slovenskega navdušenja! — Še tri leta! Zopet maj, tisti srečni maj! Poroka. — Od frančiškanske cerkve drčé bogate kočije, ljudstvo zija, gospodične se jezé, stare babe opravljajo. — Na Dunaju dela doktorat Pavel Dolencec, tu se pa moží najbolj navdušena slovenska gospodična ‚Fini Blagajeva‘ z bogatim trgovcem, topega izraza, prazne glave, pa polnih žepov, z Oskarjem Schaeber-jem, najgorjim

sovražnikom Slovencev, puhlim filistrom, znanim lahkoživcem — z njim se moži zato, samo zato, ker se ji ne ljubi čakati tistega idealnega in inteligentnega Dolenca. — Drrrr — za kočijami malo prahú, smeh, jeza, kihanje — šum razhajajoče se množice. — Pavel vzdihne, stegne skrčeni nogi, sklepi počijo, — z nogo zadene ob rožanec pri postelji, na oni strani pa vzdihne stara Elža, ki je malo spala, pa mnogo molila po noči, molila za svoje gospode in zase: „Jezus Marija! Gospod imajo hude sanje! Varuj Bog nesreče, za duše v vicah, Oče naš. — Amen.“

IV.

Sredi sobe je stala velika, štiriogлата hrastova miza. Krog nje so bili mecesnovi stoli staronemškega sloga. Za vrati je bila steklena omara, v istem slogu. Postavljena je bila na predalnik s kamenito ploščo, kar je pričalo, da je to kredenca, in soba — jedilnica. Nad mizo je visela težka svetilka, katero je dičil čipkast zelenosvilen zastorček, na tem se je pa zibala tankonoga, kratkokrila balerina iz papirja.

V kotu med dvema oknom na oglu poslopja je visela lepa oljnata slika križanega Izveličarja. Krog podobe sta bili oviti dve dolgi palmovi veji. Pod podobo v kotu je stala na prekrižanih, spodaj, sredi in na vrhu bronsiranih nogah šesteroogлата košarica. Pokrovec je bil odprt, znotraj je bila prevlečena z rudečim atlasom, katerega se je pa malo videlo. Zakaj iz košare so gledali pestri trakovi, odrezki, klobki svile, sukanca, volne, ostanki čipk. Videti je bilo, da gospa komisarjeva pridno šiva, veze in plete. Blizu te košarice pred oknom je stal lep Singerjev šivalni stroj, na drugi strani pa šivalna okrogla mizica.

V tem kotu na prevlečenih stolčkih sta sedeli gospa komisarjeva in Anica pl. Ivanovičeva. Na nasprotni strani, blizu visoke ružave peči, kjer je prasketal ogenj, da je ugodna, zmerna gorkota plavala po prostorni sobi, sta se igrala dva otroka. Feri, petletni plavalasi deček, ki je podedoval po mami samo bradico, vse drugo: čelo, oči in nos je

pa bilo očetovo, ta Feri je jahal lesenega konja in ga vlekel za brzde toliko časa, da se mu je utrgal jermen, in bi bil skoro padel vznak. Toliko nerodno se je pa vendar opotekel, da je prevrnil mlajši sestrici Cvetki štedilno ognjišče, kjer je kuhala večerjico za svoje punčke. Cvetka je zajokala in ga šla tožit mami, Feri je pa stal pri peči, gledal izpod čela na tla in z jednim prstom brodil po ustih, pričakujoč usodne kazni.

„Poglej ga, butca, kako stoji! Ana, povem ti, da bo prav tak, kakor on. Brez srca, čisto brez srca. Če grem ven, takoj udari Cvetko, ker ga je zatožila. Oh, kaj sem mislila, da sem prišla v te križe! Feri, pojdi ven, hitro! Pri Micki mi boš v kuhinji! Ti grdin, ti! Cvetka, moja Cvetka, le nič ne jokaj, Feri zvečer ne dobi nič šarklja, ti ga dobiš dva kosa.“ In poljubila je solzno lice jokajoče razvajene Cvetke, ki je vselej pribežala v materino zavetje, kadar ji ni bilo kaj po godu. Če je otrok še majhen, vendar z nekim prirojenim instinktom spozna, kdo ga brani, kdo ga ima rad. Bila je Cvetka toliko prebrisana, da je znala jokati za vsak prazen nič, pritekla s temi solzami k mami, dobro vedoč, da se ji ne zgodi nič, dasi je često Feriju nagajala in bila ona kriva njegove jeze. Pa tudi Feri je dobro vedel, kdo ga ljubi. Zaradi tega mu je bilo često hudo pri drobnem srcu, hudo, da je jokal kaznovan v kuhinji. Ali hkrati se mu je vzbujal neki ponos, neka samozavest in mržnja, ker je spoznal, da se mu godi krivica. Zaradi tega mu je ugašala ljubezen do mame, ljubezen do sestre, in vesel je bil, če je mogel uteči domu in dobiti sosedovega gostilničarjevega Tončka. Zato je bil seveda zopet kaznovan, ker je prinesel domov umazane hlačke. Ta kazen bi se bila pač bolje spodobila tisti osebi, kateri je Bog izročil to srčno njivico, da jo trebi in obdeluje. A prav ona je z napačno, strankarsko odgojo cepila v srce plevel trmoglavosti, ki je steblo, na katerem zore vse otroške napake.

„Zato sem jaz tako vesela, da imam samo Iziko. Deček se vsak izprevrže po očetu. Tako imam samo jednega sitneža v hiši,

sicer bi bila dva zoper mene“, pripomnila je veselo Anica.

„Kaj tvoj mož! Ko bi jaz takega imela!“

„Tòk, tòk, tòk!“

„Noter!“

„Flora, kaj pa ti je Feri naredil, da zopet joka v kuhinji?“ vprašala je gospa notarka, ki je vstopila in takoj slekla zimski plašč, odložila astrahanko in rokavice in potem šele obema podala roko ter pozdravila.

„Kaj vprašaš, Katinka; saj veš, da je drugi Simon. Ni dosti, da me on jezi, mora me še ta.“

„Ali si še huda od zadnjega večera?“

„Seveda sem! Tako zabavljanje!“

„Veš, saj Hugon ni hotel zabavljati“, omiljuje sodbo Anica.

„Saj tega še ne mislim ne. Vsi trije so dobre duše. Če jih bodo pa dolgo časa učili naši možje, bodo pa prav taki, kakor oni.“

„Kako pa je bilo, ko sta prišla domov?“

„Kako? Stara pesem. Jezno sem se držala. Misliš, da me je prosil odpuščanja? Nič! Ferija je poljubil, ne pa mene, in šel spat. Drugo jutro je pa govoril, kakor bi se ne bilo nič zgodilo. Pa se je zmotil. Še do danes ga nisem pogledala!“

„Prav delaš! Jaz sem svojega že izučila. Takoj me je prosil odpuščanja. Galoše mi je moral sleči in po noči je moral vstati ter mi iti iskat vode, ker jo je dekla pozabila prinesiti. Zjutraj sem pa ležala, da mi je prinesel zajutrek v posteljo. Kako me je prosil za ročico in poljub, predno je šel v pisarno! Vidiš, tako se ga mora!“

Floro je tako jezila ta pripoved, da se ji je utrjala svilnata nitka in da so drobni in ostrí zobki, s katerimi je odgriznila nitko, malce zaškrtnili.

„Katinka, ti imaš angela, jaz pa rogača. Meni ne bi prinesel kave, če bi umirala; strupa že, da bi se me iznebil.“

„Tako pa zopet ni“, branila je Anica komisarja. „Meni se pa zdi čisto dobrega srca.“

„Zate že in za drugo vsako, zame pa ne.“

„Ne, ne. Glej, kako imaš lepe toalete: vse ti kupi!“

„Kaj bi raztrgana hodila?“

„Na letovišče sta šla lani, kdaj grem pa jaz?“

„Saj ga je dobro greblo, ker je imel angela variha pri sebi!“

„Ne, tega ne morem misliti, da bi bil tak!“

„Anica?“ Notarka je nabirala majhne ustnice v tako piker, pomilovalen smešek kakor velikan, ki stoji sredi ceste in drži roke v žepu, vanj se pa zaletava ves penast pritlikavec. Ta izraz na licu je povedal toliko, kakor ne pové nobena beseda.

„Anica, kaj se ti mara! Ti si še otročja! Saj ne poznaš moških! Za vsakega se je treba bati. Vsak se ti bo izmuzal, če le more. Zato ga jaz ne pustim nikamor — prav nikamor več samega. Vedno grem ž njim!“

Tej trditvi je Flora pritrdila živahno, Anica je pa molčala. Res je bila najmlajša, res, da je bila vitka, kot dekletce, res, da so ji cvetle na licih še tako sveže deviške cvetlice — toda otrok ni bila več — in vere v moško poštenost tudi ni bila izgubila. Gledala je v višnjevo krilce, katero je šivala gospa komisarjeva za Cvetko. In ta odsvit nebesne barve ni povzročil v njeni duši one jasnobe vedrega neba z migljajočimi zvezdami, srebrno luno — ne, neka temna zavesa ji je legla pred oko, in prvič v življenju je začutila tisto nemirno utripanje krog srca, iz katerega se pojavi moreča strast, grozna muka — ljubosumnost. Dasi je ni še prevzela, dasi je ni zmagala, a uresničile so se besede: *semper aliquid haeret*. —

Kdor bi bil poslušal pogovor te trojice, imel bi bil brez dvoma čudne pojme o teh možeh. Toda silno bi se bil motil, zakaj vsi trije so bili dobri, pošteni možje, ki so živelj zvesti svojemu poklicu, ki so vedeli, koliko skrbij ima oče, koliko novcev se potroši, da živé dostojno in da se kaj malega prištedi za bodočnost otrok. V takih skrbih, v napornem delu, ko so se vračali utrujenih živcev iz pisarn, je umevno, da se jim ni ljubilo uganjati tistih mehkužnih in omladnih neslanostij, ki so sladke v oni dobi, ko vse vre in šumi in kipi, v oni medeni in megleni

dobi zaljubljenosti. Bili so trezni možje, ki so pa zaradi tega manj govorili, manj ljubkovali, a toliko trdneje in iskreneje ljubili svojo družino, za katero so delali, tvegali in trpeli. In to je bila glavna napaka, posebno glavna napaka komisarjeva, ki že po naravi nikakor ni imel one mehke lastnosti, one prožnosti in parfimirane sladkobe, ki tako silno ugaja ženskim, ki vzbuja več občudovanja kakor največja pridnost in najsijajnejši veleum, ako kaže razkavo zunanost. Obe — notarka in komisarka — sta bili prej veseloživi golobici, krog katerih se je smukalo in laskalo toliko sokolov, kateri sta imeli cele svežnje ljubavnih pisem, vse brez namena in pomena, — samo za kratek čas. Zato sta mislili, da mora mož biti nekak

universum vseh teh poklonov, dobrikanja, šopkov, pisemčkov, rendezvous-ov, s kratka: zvanje soproge in matere sta umeli bore slabo. —

„Miklavžev večer je torej gotov?“ je vprašala notarka, ko je natikala rokavice, da bi šla. Zakaj dolgo so sedele in rešemale moške slabosti ter kovalе v zvezde ženske vrline in pomilovale svojo kruto usodo.

„Gotov! Deteljica napravi maske!“

„Glej, da dobimo tisto plašno srnico Adelfico! Pavla in Ada, Hugonček in Julček — mora biti!“

Notarka je odšla, skoro bi rekli, z navihanim smehljajem in porednim pogledom skozi vrata. Kmalu nato se je odpravila domov tudi Anica. (Dalje.)

Vrt, vrt!

(Povest. — Spisal I. Štrukelj.)

I.

„Kaj so pa rekli gospod Janez?“

„I, kaj bodo rekli? Nič. Zmajevali so z glavo in ramami, češ, jaz nisem zdravnik.“

„Oh, jeminasta, pogledjte no, ljudje božji, gospoda je prevrnil! Ta Nace farovski tudi nič ne pomisli; v takem snegu — pa podi! Kakšni so gospod! Vsi sneženi! Smotka jim je že ugasnila, drugega hudega pa menda ni, saj se smejejo.“

„Jokati jim tudi ne kaže, če ne bi se jaz smejal.“

„To pot bodo pa zapomnili! Ha-ha, naj še taki kaj poskusijo!“

„Preozke sani!“

„Pa previsoke!“

„Konjiča sta preiskra!“

„Bolje se je malo prekucniti v sneg, kakor pa gaziti poldrug čevelj debeli snegu. Le ‚Bog poplašaj‘ naj reko kapelan gospodu župniku, da so jim napregli.“

„Komaj bi bilo, da bi gospoda povezal!“

„E, vse bi še bilo, ali naše poti —.“

„Jarka ni moči videti pod snegom.“

„No, zopet so sedli; sedaj se bodeta menda srečneje vozila.“

„Ne rečem dvakrat, da bi tam-le na ovinku pri Markcu zopet ne prekladala.“

Ta pogovor je veljal kapelanu Janezu, ki je pripravil Koščkovko za pot na oni svet. Komaj dvesto korakov od hiše je namreč nehoté Robidovčanom in Robidovčankam pokazal, kako se zna po snegu prevračati. No, sani so kmalu zdrčale iz vasi, ljudje so dogodek še malo prereševali, gospoda manj pomilovaje kakor pa veseli, da razven kmeta še kdo drug kaj trpi. Dekleta so stisnile roke pod predpasnike, matere so malo zakrile otroke v naročju, ker je šel še vedno zeló sneg, dasi ga je bilo že več kakor zadosti, in počasi je šlo vse od Koščka.

Gospodarju Koščku je bilo to tudi najbolj všeč. Ne kakor da bi v njegovi hiši ne bilo prostora, ali da bi bil odljuden, ali da bi imel kakšen poseben opravek, ali da bi bol-

Deteljica.

(Novela. — Spisal Fr. S. Finžgar.)

(Dalje.)

V.

„Bon giorno, signori! Ma sem ga prinesel tistega muštač!“ S tem pozdravom je stopil debeluhast brivec Morocutti v sobo „deteljice“ in odvil iz papirja dolgo, belo brado in lasuljo za Miklavža. Primeril jo je Pavlu, popravil nekoliko predivaste dlake in obsodil: „Ma se jim ga štoji dobro!“ Ko je spraval zaslužek v žep, napravil je globok poklon ter odšel.

Pri „deteljici“ je bila tedaj prava tvornica. V srednji, največji sobi so imeli razprostrto opravo Miklavževo. Na tleh so klečali in prilepljali na razgrnjeni zlati plašč velik srebrn papirnat križ. Mize niso imeli nobene zadosti velike. Zato so si morali pomagati, kakor so vedeli in znali. Na spodnjo stran plašča so prilepili veliko solnčnato zvezdo, kakor so jo menda videli na podobi sv. Tomaža Akvinca. S to zvezdo je bil plašč dovršen. Vstali so s tal, sedli k mizici in gledali ta izdelek njim čisto tuje stroke. Kolena in hrbet so jih boleli od sitnega klečanja in pripogibanja. Prste so imeli od gumijsa klejaste in umazane.

„Malo bi ga bilo dobro!“ omeni Karol.

„Malo bi ga bilo pa res dobro!“ potrdi Hugon.

„Elža!“ zakliče Pavel.

V trenutku se je pojavila med vrati majhna, suha ženica. Lice ji je bilo razorano, gubasto. Zoba že dvajset let ni imela nobene več. Zato ji je brada štrlela naprej, nos se ji je obešal navzdol, tako da ni kdo ve kaj manjkalo, pa bi se bila nos in brada dotikala. Ustnice so bile izpreobrnjene na noter in s temi je vedno muzala in zmigavala kakor zajček, kadar deteljo zoblje. Gorenje telo je bilo zavito v veliko kočemajko z oguljenim ovratnikom iz pasje kožuhovine.

Krilo njeno je bila stara, častitljiva šajovka, noge so tičale v strahotnih opankah. Kljub tej vnanjosti je pa imela vendar na licu in zlasti v očeh tisti izraz dobre kmetiške žene, ki naredi sicer vse počasi, tudi nerodno, a vendar z veliko skrbjo, natančnostjo in ljubeznijo.

„Pojdite po liter cvička!“

„Liter cvička, mhe. Brž, brž!“ je jecala starka in hitro vzela denar, ki ga ji je dal Hugon.

„Goldinar so mi dali, vedó; pa bom rekla, da ga mora dati za 40 kr. Bom rekla, moji gospodje toliko skupijo pri vas, mora biti ceneje, mhe, ne po 48, bom rekla!“

Copatala je po stopnicah varno, počasi in še vedno godrnjala o 40 in 48.

„Pavel, kako je že bilo tisto ‚Malo ga je dobro‘?“

„Saj sem že povedal. Na Bohinjski Bistrici je Primkov Tone pripeljal na ratičih pred Čučkovo žužljo drva. Po zimi je bilo, zeblo ga je in na hlodih je sedel. ‚Čuček!‘ se je zadril.

‚Kogá?‘ se je oglasil Čuček iz hiše in šel na prag.

‚Pol litra žganja!‘

‚Ná ga!‘ Nastavil je steklenico in vsega v dušku potrobil. Potem se je obliznil, z rokavom obrisal brke, dal steklenico nazaj in rekel važno in tehtno: ‚Malo ga je včasih dobro!‘“

Pěresce Karol predlaga vsled tega imenitnega narodnega dovtipa, dasi je žalosten, da sprejme slavna deteljica izrek Primkovega Toneja kot ‚krilato besedo‘.

„Sprejeto“, sta potrdila brez ugovora druga dva. Ko je Elža pritresla cviček, pili so že in trkali ob krilati besedi, katero so izrekli, da je bila čisto narodna, prav v bohinjškem žargonu: „Mav' ga j' dobr!“

Ko je deteljica poslala v krčmo še po drugi liter cvička in pušček se posvetovala, kako bi opravili parklja, potrka prav rahlo nekdo na vrata. Vsi so se pogledali in nihče ni takoj rekel: noter! Presenetilo jih je to trkanje. Zakaj znati je bila nežna, ženska roka. Ženskih obiskov pa niso bili čisto nič vajeni. Zakaj kdo in po kaj bi hodil v to fantovsko, preprosto opravljeno stanovanje? Trdili so vedno, da je njih stanovanje gora Athos, kamor ne stopi razven Elže, ki pa ni več ženska, ampak samo brezspolno okostje, nobena druga stvar feminini generis.

Ko se vendar po prvem hipcu vsi odzovejo ‚noter‘, stopi v sobo visoka, črno oblečena gospa in ž njo mlada hčerka.

Vsi se naglo dvignejo, poklonijo in hité gospej nasproti. Ko so na obeh straneh dovršili tiste običajne ‚pardoné‘, ‚oprostite, da je tako‘, ‚oprostite, da vas nadlegujem‘, kapitulirali so slednjič prav prijazno, ponudili gospej in gospodični stola, sami so pa dvorljivo stali ob mizi, ker vsi trije na enem stolu niso mogli sedeti, več jih pa ni bilo v njih stanovanju.

Gospa je sedla na stol z neko špansko grandeco, pa vendar tako prijazno in domače, da je naredila vtisek tak, kakor ga napravi umetnik, ki vdihne najpreprostejši snovi vzvišen sijaj. Njen obraz je bil suh in precèj bled. A vsaka poteza je pričala o njeni nekdanji lepoti. Tam v kotu pri malih ustnicah so se sledile drobne, drobne gubice, kakor jih nosijo taki blagi značaji, ki mnogo trpé, duševno ali telesno, toda nikdar ne pokažejo, marveč bolešt zadržé in rajši vidijo, da padajo te grenke kaplje nevidno v njih lastno srce, samo da ne pečejo drugega. Prav tesno k njej je sedla hčerka, ki je motrila Miklavževo zlato mitro in razprostrti plašč na tleh. Izpolnilo je to dekle šestnajsto leto. Bila je natančni snimek matere, samo da je krasila tiste materine lepe

obrise pomladna svežost; zdelo se je, da se na njenih licih sveti rahli, žametasti, majev prašek, katerega vidiš v jutru na odprtem cvetu, katerega še ni namočil dež, katerega se ni dotaknilo razven rose še prav nič, niti šibka nogica čebele. Izpod perzijskega šala so se ji usipali na jasno čelo, preko katerega še ni legla meglica skrbi in bridkosti,

pa tudi ne oblak strasti in nemira, naravno skodrani kostanjevi lasje, katerih nagajive čopke je večkrat popravila nazaj, ker so ji silili celó na velike plave, vedno nekoliko vlažne oči — te ljubke Rovanove Adele.

„Gospodje se zelo veliko trudite za Miklavžev večer. To bo neizrekljivo veselje za otroke!“

„Ni sile, milostljiva. Žal nam je samo, da bomo tako skromno priredili, ker nismo v tem strokovnjaki“, odvrne gospej Pavel preprosto.

„Ne bo skromno, nasprotno, prav bogata je ta oprava. Prišla sem, da bi vprašala gospe, kako naj bi bila opravljena Adela za angelčka.“

„Saj si rekla sinoči, da bi bila boljša za škrateljčka, kakor za angelčka“, izpregovorila je prvo besedo Adela. Pri tem pa je pogledala mamico tako ljubeznivo, nekako vprašujoče, češ, saj ni res, kaj ne da ne?

„Saj res, ker si mi nagajala!“

„Gospica, če bi bili taki škrateljki, potem bi marsikoga ne bilo strah pekla.“

„Kajpa“, je smeknila Adela na Pavlov poklon, pogledala ga v nekoliko sanjave in mile oči, pa hitro, hitro se ozrla drugam in zopet gledala Miklavževo mitro.

„Peroti bo izrisal Karol, ki ima največ talenta za to. Izrezljal in uredil bo Pavel, jaz bom pa samo nadziral“, razlagal je Hugon.

„Dobro! Obleko za Adelo in Julko imamo že narejeno. V naglici smo pripravili; če ne bo ugajala, premenimo drugo leto, ako bo deteljica še cvétla.“

Gospa je vstala, Adela ž njo vred. Deteljica ju je spremila po stopnicah do vrat, kjer so se prijazno poslovili. Komaj sta bili mama in hčerka na cesti, že je Adela prijela mamino roko, pritisnila se k njej tako tesno, kot se ovije smereke bršljin, ki ne more stati, ne kvišku rasti brez opore.

Deteljica je pa hitela nazaj v sobo

„Krasno dete!“

„Živ angelček!“

„Pa je ni nikoli na izpregled!“

„Vedno je pri mami.“

„Prav je tako!“

Še dva dni je bilo do četrтка — do Miklavževega večera. Elža je prinesla še tretji liter cvička, ki jih je že toliko

navdušil, da so sklenili podariti tudi odrastlim darila — seveda šaljiva. Pavel, ki je bil tudi včasih tako nesrečen, da je pesnikoval, je bil obsojen napraviti verze za vsakega gosta, kateremu pa izroči mesto angelčka parkelj šaljivo darilo.

Sklenjeno, dogovorjeno, urejeno.

Trčeli so ‚mav‘ ga j' dobr' in šli k Pečarju večerjat.

VI.

Miklavžev večer! Koliko otroške poezije nam vzbuja to ime! Vsi tisti orehi, jabolka, strdenje, konjiči, punčke in zibke, vozički, bobni, sablje — vse se oživi ob tem imenu. Kako smo pričakovali tega večera, kako poslušni smo bili starišem, kako vestno molili zvečer in kako drgetali, ko smo začuli rožljanje verig, kako okameneli, ko nas je vprašal Miklavž, kako nas je nekaj davilo v grlu, da ni šla beseda skozi, — vse to se nam obnavlja ob tem spominu in vsaj za trenutek zasanjamo v dobi znoja in boja lepe sanje detinske.

Miklavžev večer! Kot nekdanj nam, tako so trepetala drobna srčeca komisarjevega Ferija in Cvetke, kontrolorjevega Rajka, Gabrijele, Mirke, sodnikove Stane, Fanke, notarjeve Lavre in Mirka, pa Ivanovičeve Izike. Kako so se vlekli ti dnevi za otroke! Večno izpraševanje, nemirno pozvedovanje, molitev, prošnje, tudi jok — vse to je bilo pred Miklavževim večerom po teh naših družinah.

In prišel je tisti srečni, zaželeni četrtek. Dosti lepa, prostorna soba — malomestna dvorana — pri Pečarjevih v prvem nadstropju je bila sijajno razsvetljena. Veliki lesteneč je visel od stropa na pozlačeni veržici. Krog in krog po stenah so gorele sveče in majhne luči za zelenim, rudečim, višnjevim steklom. Ob sedmih je bila zbrana v dvorani vsa družba. Gospodje so stali ob stenah, gospe so pa sedele na usnjatem staromodnem divanu in prav takih foteljih. Vsaka je imela pri sebi deco, ki je bila vkusno opravljena, v novih krilcih in hlačkah. Znati je bilo, da so se gospe matere kosale, ka-

tera bo otroka bolj naličkala. Gospe in gospodje so glasno govorili in se smejali, otroci so pa nemo pričakovali, kaj bo. Bral si v jasnih očescih, malce odprtih ustnih toliko hrepenenja, toliko čakanja, kakor na obrazu človeka, kateremu se ima sedaj, sedaj odločiti usoda — usoda življenja ali smrti.

Nekdo krepko potrka — a h krati že odpre vrata, in sredi sobe se je elegantno klanjal družbi — ne Miklavž, ampak njegov predhodnik Faust, katerega je pa pesnik Pavel prekrstil v Mefista, najbrž zaradi rime. Na glavi je imel svetel cilindar, na nosu koščen ščipalnik, pod nosom nasukane črne brke in ostro pristriženo italijansko brado. Na fraku je imel pripeto rudečo cvetko, za vratom veliko rudečo kravato, na rokah svetlo-rujave rokavice, nizke lakove čevlje, izza katerih so včasih pogledale rudeče nogavice. V roki je imel tanko palčko s srebrno glavico. Povse pravilna seveda ni bila ta maska, a ugajala je vsem —, deteljica je hotela biti izvirna.

Ko se je Mefisto odkril, nasadil je cilindar zopet na glavo in pozdravil gospôdo s tako izpremenjenim glasom, da so komaj spoznali pristava drja. Čekana:

„Poklon gospôda, slavna in jasna!
Naznanjam pokorni vam sluga,
a sluga le danes — sicer mi naloga je druga —,
saj dobro vam znan je Mefisto,
ki redko vest ima čisto.
Miklavža prihod vam povem,
ki danes darov prinaša ljudem,
darov iz nebes brez števila,
otrokom, odrastlim darila.“

Zunaj se pa začuje zvonček, rožljanje verige, stopinje.

„Posluh! Čuj, zvonček zvončká,
veriga rožljá —“

in tu je gospod pristav tako izborno zategnil oba ‚r‘-a, da so vsi občudovali slikovito predavanje stoičnega Karola.

„Miklavž že prihaja
iz svetega raja,
in spremlja ga angel in spremlja ga vrag!
Mefisto! le dobro se drži, lisjak!“

Vrata so se že odprla — med podboji se je prikazal veličasten sivček — škof Miklavž. Visoka mitra se je skoro zadela

pri vratih, in zalesketal se je zlati plašč, zasvetila srebrna palica v čarobnem svitu bengalskega ognja, katerega je Karol hitro prižgal na peči za vrati. Po celi sobi je vladala tajinstvena tihota. Celó odrastli so bili zadovoljni ali so se pa veselili sreče svojih malčkov, ki so kar okameneli. Vsakemu je obstala rokica, kjer jo je imel poprej, naj bi bila na ustkih, ali v maminem naročju, ali v bratčevi roki. Nobeno oko ni utrnilo, ustka so se še bolj odprla, da so se videli prvi beli zobki, v obraz jim je šinila za časek bledoba, ki se je pa hitro prelila v živo rudečico. Strmeli so in gledali Miklavža, gledali angelčka ob njegovi strani in zdelo se je človeku, da gleda pred sabo zborček angelcev, po katere sta prišla serafa, da razpnó še oni peruti in odplovejo proč od tužne zemlje, prvič tje gori nad zvezde.

Julka in Adela — angela — sta bili krasno opravljeni. Svilenó belo krilo je valovito objemalo nežne životke, zadaj padalo na tla in se še nekoliko raztezalo kot majhna vlečka. Izpod krila so se videli majhni čeveljčki, na katerih se je svetila zlata zvezda. Krog ledij sta imela angela višnjeva široka pasova, ki pa nista bila tesno pripeta ter sta visela ob strani kot dva široka trakova. Rokavci so bili široki, nad laketjo speti z zlatimi zaponami; krog belih rok so se svetili zlati obročki. Čez rame so se videle visoke, lepo zaokrožene zlate perutnice, med katere so se vsipali s srebrnimi in zlatimi nitkami pretkani razpuščeni lasje. Na glavi je imel vsak angel zlato kronico, na kateri je utripala spredaj briljantna zvezdica. In krona te lepote sta bila angelska obraza teh dveh deklic, obraza brez lepoticja, brez umetnih pripomočkov. Pa saj bi bil tudi vsak še tako fini prašek in še tako dišeča lepoticica, s katero si često strast in razkošje daje lesk nedotaknjene, nedolžnega cveta, le stemnila in oskrunila ta čista lica.

Z veličastnim, počasnim korakom se je bližal Miklavž otrokom, poprašal tega in onega kaj malega; angelca sta jih bogato obdarovala z igračkami in slaščicami. Krče-

vito je vsak prijel darilce, strah jim je izginjal z lic, veselje je trepetalo v nežnih mišicah, zamaknjeni so bili v igrače, zamaknjeni v angelčka in pozabili so, da bivajo na svetu. Blažena nedolžnost!

Nato se je pa pričelo obdarovanje gospodov in gospej. Parkelj — Hugon — v črnem kožuhu, s črnim obrazom, dolgim rudečim jezikom in krivima rogovoma na glavi, pa z verigo prepasan in otovorjen s košem — ta hudi parkelj je prirenčal od vrat. Rad bi bil šel proti otrokom. Ali zbal se je Miklavževe palice in se renčé potuhnil v kot, kar se je otrokom tako dobro zdelo, da se je Rovanov Rajko na glas zasmel. Miklavž je pozval Mefista, naj mu predstavi može, da jih dostojno obdari. Mefisto je predstavil vsakega posebej, govoreč vedno še v verzih. Najprvo mu je predstavil profesorja Komarja, ki je bil strasten lovec, a imel je celo sezono tako smolo, da ni ubil nobene stvari. Mefisto prične pretkano laskavo pa hudomušno govoriti, kazaje na profesorja:

„Poglejte, stari ta gospod slovenski, slavni je Nimrod!
Kot streljal Nimrod v Babiloni
in tepel z levi se in kameleoni:
tako vam ta gospod zdaj strelja,
če sredi je ali nedeljja.“

„Saj sicer ne utegnem“, komentiral je profesor.

A Mefisto je sedaj pomežiknil tako lokavo in poškilil na profesorja ter nadaljeval:

„A videl sem ga, da rad ajčka,
ko za grmom čaka zajčka;
in včasih tam zadremlje
na mahu mehke zemlje.

A zajček uhati
in srnjak rogati
lepó zbežita
in se mu smejíta.“

Miklavž mu na to slovesno prisodi:

„Da ne bo otožen profesor stari,
naj parkelj mu zajca podari!“

Parkelj izvleče iz koša lovsko torbo, iz katere so gledali uhli zajca, na drugi strani pa repek.

„Lopovi!“ zavpije profesor. „Mojo torbo so mi izmaknili!“

Po družbi je zavladal živahen smeh, a h krati radovedno čakanje, kaj koga zadene. Vsak je bil obdarovan — vsakega darilo prejeto s smehom. — Naposled je Miklavž družbo blagoslovil, bengalski ogenj je zaplapolal še parkrat, zvonček je zapel, veriga zarožljala in nebeški poslanci so izginili v mrzlo, jasno adventno noč. (Dalje.)

Na izprehodu.

III. Voznik.

Napotim se nekoč po cesti,
nasproti pride voz težák:
z gorjačo dolgo v trdi pesti
tik konj priduša se možák.

Obstanem. S ceste stopim v travo,
opažam čudni ta prizor:
Kaj? Je voznik izgubil glavo?
Kaj? Je-li mož do cela nor?

Pozná se mu, da mu pijača
srce je vzela, vzela um,
da konjem čez hrbèt gorjača
nemilo seka moč, pogum.

Konjiča revna, strhla, suha
tiščíta žalostno v komat,
ko prazna njima sta trebuha,
ko prazna rebra, gola gnjat.

„Ne, mož nemili, ne! Odjenjaj!
Kaj se ne smili ti žival?
Nikar več tega ne počenjaj!“
tako sem mu srdit dejal.

In neusmiljenec, kaj reče?
„Zato je mrha, da peljá;
pa naj trpi, če vleči neče;
jaz vlekel jej ne bom vozá.“

Nespamet! Z glavo sem odmajal,
ker sem spoznal možá modrost:
ne bom ti ukov več podajal,
ker si pretop in pa preprost.

A mislil sem pa sam pri sebi:
Ubogi, zaslepljeni mož,
saj mlati bolj še strast po tebi,
kot ti tu dvoje konjskih koč.

In vprežen si v komat železen,
v jeklene brzde obrzdan,
in voziš sam voz dvouprežen,
in vlečeš, voziš noč in dan.

Oh strast, brezsrčna si krmilka;
možake vprezaš ti, ne konj;
možem odrastlim si vodilka,
in vozijo ti voz zastonj.

Žival razumni mož uklepa,
pod svojo spravlja jo oblast;
a umnega moža pretepa
v brzdáh in jarmu slepa strast.

Razsodni človek ta pozablja,
da mu vodnica je modrost;
strast prosto voljo ugonablja,
da v prosti volji mož ni prost.

Nad brati steza strast jezike,
nad brati dviga kol in meč.
O človek, kaj da ni razlike
med tabo in živaljo več — ?

Ne čudim se, če vidim vola,
da k jarmu sam pomalja vrat,
ko čaka ga le plug in kola,
ko polje trdo gre orat.

Ne čudim topi se živali,
pač misli, da je prav tako:
da človek pak tako budali,
to pa mi čudno zdi se, to!

Napuh, pohlep, mesenost, jeza,
zavist, sovraštvo in prepír
posamnike in društva vpreza
in krha slogo, ruši mir. —

Užaljen bil sem v svoji vesti,
domov nameril sem korák,
in molil sem gredóč po cesti:
Vsaj človek, Bog, ne bodi tak!

Anton Hribar.

Deteljica.

(Novela. — Spisal Fr. S. Finžgar.)

(Dalje.)

VII.

Za pol ure je bila Miklavževa dvorana izpremenjena v obednico. Gospe, ki so odvédle deco spat, so se vrnile, in cela družba je vesela in radostna posedla krog mize. Deteljica je sedela na gorenjem koncu. Prvo mesto je imel Karol, „stoloravnatelj“, ob desni mu je sedel Pavel, ob levi Hugon. Poleg Pavla so določile gospe mesto angelčku Adeli, ob Hugonu so posadili Julko. Drugi so posedli vsi po vrsti, a tako, da so bili oni, ki so redno imeli drug drugemu največ povedati, skupaj. Navadno je pri takih obedih in večerjah izpočetka molk. Šele sčasoma se razvežejo jeziki, katere ugrije vino, in prične se živahna zabava.

V tej družbi ni bilo tako. Morda je bil tega vzrok Miklavž, ki je spravil s svojimi darili vse v dobro voljo, morda so pa sedeli tudi tako srečno izbrani, da se ni nihče dolgočasil in iskal snovi za govor pri mrzli zimi, gosti megli in pustih vsakdanjih malomestnih novicah. Med vsemi je še najmanj govoril Karol, kakor je bila že njegova navada. Pil je čvrsto, gledal s črnimi očmi po družbi, kadil cigareto za cigareto, a včasih se tako dobrovoljno nasmejal, da je pokazal izpod gostih črnih brk lepe, svetle zobe. Pavel in Hugon sta izkušala zabavati angelčka. Bila sta dovtipna, vesela, stregla sta z jedjo, vinom in finom pecivom. Julka in Adela sta bili tudi veseli. Toda to veselje ni bilo ono razposajeno, razkošno veselje, kakor ga kažejo prepogosto mlade gospice, ki so že davno po ljubavnih pismih, skrivnem srečavanju in spogledovanju, po plesnih promenadah in lascivnih glediščih zaigrale ono deviško skromnost in boječnost, kateri se svet roga in posmehuje, a pošten človek jo hvali in občuduje, temveč to je bilo ve-

selje v pravi, četudi preprosti nedolžnosti. Hugon je pripovedoval Julki o vojaškem življenju, o manevrih, o trpljenju in vročini, pa tudi o zabavah in o častniških večerih. Julko je zanimalo vse. Kaj bi je ne? Vzgojena je bila v samostanu, učila se je mnogo, bila je vedno ljubljenska mater učiteljic, toda zunanjega sveta, njega vršenja in vrvenja je poskusila še malo. Druga pot ji ni bila znana kakor od doma v samostan in iz samostana zopet domov v domače mestece k mami, dokler je bila še živa, kasneje pa k dobremu očetu.

Pavel pa ni bil vojak, zato mu ni bila taka snov zabave ugodna. O Dunaju in o dijaških letih tudi ni hotel govoriti, še manj o pustih tožbah in odvetniških aktih. Zato je poskusil drugače.

„Gospodična, zakaj ste vedno doma? Poldrugo leto sem tukaj, in vas komaj dobro poznam?“

„Mama ne gre skoro nikamor. Brez nje pa jaz tudi ne grem. Če je vreme ugodno, napravimo ob nedeljah izlet. Tam se pa poživim za celi teden in družbe nič ne pogrešam.“

„Ali vendar! Včasih vam mora biti dolgočas, ker ste tako sami!“

„Sama? Saj nas je doma lepa družina. Še kako rada bi bila sama, pa mi Rajko in Minka ne dasta nikoli miru. K drugim deklicam pa ne grem, samo k Julki, ali ona k meni.“

„Zakaj pa ne greste? Ali vam ne ugaja njihova družba?“

„Gospod doktor, saj veste, da ni lepo, če bi opravljala. Ne smem jih kritikovati!“

„To pa res ni opravljanje. Saj sodite le sebe, zakaj da niste za tako družbo!“

„Sebe, da, saj sem res tako čudna; zadnjič so mi celo rekly, da sem prismojena!“

„Nečuveno, gospica; kako se drznejo kaj takega!“

„Morda govoré prav, kaj veste!“

„Ni res, ne govoré prav, ne. To je naravnost žaljivo! In zakaj so tako rekle?“

„Zato. Povabile so me zadnjič, da se gremo k žegnanemu studentu' drsat. Mama mi je dovolila, ker ve, da se rada drsam in da je zdravo, če se nekoliko okrepim.“

„Gotovo, gospica.“

„Šle smo. Ker sem dopoldne brala nekaj Gregorčičevih pesmij, šumelo mi je še vse po glavi. Zato sem gredé navajala na pamet nekatere kitice, pa sem bila menda preveč navdušena, zato so se mi začele smejeti. Ali drugih ga nobena ne pozna, in kadar hočem kaj govoriti o slovstvu, se mi smejó. Takoj sem sklenila, da ne grem nikamor več ž njimi. Pridemo na led. Tam se je že drsalo nekaj tistih naših mladeničev, ki živé po mestu brez pravega poklica. Kakšen krik in vik je bil, ko so nas zagledali! Vsak je skočil k jedni ter ji vzel smuče in hitel pripenjati na noge. K meni je pa prišel tisti dolgopeti gigerl Bartel Jože ter mi tudi kar s silo vzel drsalke. Tega človeka ne morem trpeti. Kako neslano je blebetal, ne morem povedati. „Vaše lepe nožice, nebeški obrazek, zlati lasci, za hlapca bi vam bil, oh srečna, zlata duša, rajsko dete —“, tako je gostolel in me jezil, da sem kar ustnice grizla. Ker nisem hotela dovoliti, da mi pritrdi smuče na nogo, pokleknil je siloma predme in mi hotel pomagati. A z roko se je dotaknil tako nedostojno noge, da je vse zaškripalo po meni in nisem nič vedela, kako je prišlo, da sem ga tako sunila z nogo, da je omahnil na tla. Vstal je, otrebil se snega in nabral tisti topi, neumni obraz še bolj v brezizrazne gube ter rekel: „Kako je hud ta otrok!“ Besedo „otrok“ je pa tako poudaril, kakor bi rekel: katera se z nami ne pajdaši, tista je še neumna goska.“

„Fantalin grdi! Čast vam, Adelica! Še premalo ste ga sunili. Meni je tudi silno priskuten ta človek!“

„Cin-cin-cin! Posluh!“ Karol se je dvignil in s sonornim baritonom ponovil: „Gospôda,

posluh!“ Ko so vsi obmolknili in gledali na Karola, nadaljeval je počasi: „Kot stoloravnatelj pri nocojšnji mizi dajem besedo — komu? — ne uganete, dajem besedo samemu sebi.“

„Živio! peresce Karol ima besedo! Karol govori!“

„Mislite, da bom govoril. A motite se. Saj govorite vi zadosti, ter pozabljate na polne čaše pred sabo. Zato ne bom govoril, ampak — Ti zvončki — —“. Zapel je glasno, zvonko priljubljene zvončke, vsa družba je udarila za njim, kmalu so bile čaše izpraznjene in zadonela je dovršena salva — prrrum! Ko so bili kozarci zopet natočeni, oglasi se za besedo notar.

„Gospod notar imej besedo“, naznani slovesno Karol.

„Jasna gospôda, slavna deteljica! Prijetna dolžnost mi je, da pooblaščen izrekam v imenu vseh družin slavni deteljici najiskrenejšo zahvalo za nocojšnji večer, ki bo neizbrisen v spominu naših malih sinkov in hčERIC. V znak hvaležnosti sprejmi slavna deteljica skromen spominček na današnji večer!“ Notar dvigne izza mize lepo izrezljan okvir, za katerim se prikaže velika naslikana trolistna deteljica. Na listih so bila imena Karol, Hugon, Pavel. Čez podobo je bilo brati v velikih barvanih baročnih črkah: Neka Bog poživi slavno deteljico! Vsa družbâ je pozdravila mladeniče z burnim „živeli!“ Karol je sprejel diplomo, kozarci so zazveneli, vmes je pa zaorila napitnica: „Mnoga leta srečni bili, mnoga leta živeli!“

Tedaj se je razpredla vsesplošna debata, kam bi tablo obesili. Sklenilo se je, da bo imela častni prostor v Pečarjevi gostilni na steni za skupno mizo. Zabava je bila vseobča, vesela, glasna. Če povemo, da je celó dobrodušni adjunkt Kotek imel napitnico v verzih, zadostuj, da zamisli vsak, kako živo je bilo vsem razigrano srce. Polnoč je že odbila, ko so se poslovili.

Hugon se je na pragu poslovil ljubeznivo in prijazno od Julke, katere roko je nehoté majčkeno in rahlo stisnil, rekel še lahko noč Pečarju in šel za drugo družbo.

Karol je stopal sredi ceste, trdo, počasi. Pavel je pa podal roko Adelici, da ji ne bi izpodrsnilo na slizki cesti. Ovila je tenko roko krog njegovega komolca, a tako rahlo, da je dr. Dolenc ni kar nič opiral, a zdelo se mu je, da plava ob njem, ne da bi se dotikala zemlje.

VIII.

Da vreme deluje na človeka, to je bilo že sto- in stokrat dokazano in zapisano. Saj živimo v zunanjem, materijalnem svetu. Vtiske dobivamo od zunaj, ti pa vplivajo na našo dušo, na mišljenje in domišljijo. Ne pravim, da bi vreme določevalo naše mišljenje kot naziranje; ne. Vreme le vpliva na tisti živčni stroj, ki je v tesni zvezi z delovanjem naše duše, tako da tudi duša ne more uspešno delovati, če je v tem živčnem delovanju nesoglasje. Sicer pa ne moremo kar tako tebi nič meni nič samo vreme dolžiti vsega; večkrat že pride tako, da se nam zavre duševni tok idej, sklepanja in mišljenja. V tem spoznavamo neko neugodnost, duševno nesrečo, neskladnost in tedaj smo nevoljni, nestrpljivi; pesniki so ob takih prilikah nesrečni in tožijo bledemu mesecu in gluhim zvezdam bolečine svojega srca; deklice so tedaj melanholične, da jim odpové vsaka duševna sila, da povešajo glavice kot poparjen makov cvet in vzdihajo kot zaklete kraljične; gospodarji so jezni, gospodinje zadirčne in drugi kažejo zopet po svoje, da jim nekaj ni prav, a sami ne vedó, kaj. To stanje bi lahko zvali neko duševno bolezen, in malo jih je, kateri bi nikdar tako ne oboleli. Le popolnoma trezna in junaško mirna narava, močna volja in bister duh pogazi in porazi take duševne megle in prisili zopet solnčni žarek v dušo.

Taka, ne vem ali nesrečna, ali melanholična, ali jezna na ves svet sta bila pustega zimskega popoldne dr. Pavel Dolenc in dr. Hugon Rus. Posla nista imela, doma jima ni bilo obstanka, zlasti ker mentorja Karola ni bilo pri njiju.

„Vidiš, Pavel, ali ni to grozna usoda, če človeka zanese v tako malomestno gnezdo?

Družbe nimaš, zabave nobene, ne gledišča, ne koncertov, niti poštene kavarne — nič. Če nisi vedno na cesti ali v pisarni, tedaj sedi nekje, zdehaj in čakaj, da te pride kdo poklicat k bolniku —.“

„Ali pa pij“, pripomni Pavel.

„Tako je, ali pa pij!“

„In človek zleze v pijačo in pijanost, da sam ne vé, kdaj.“

„Ni drugače! Estetičnega užitka ne dobiš nobenega, če bi dal desetake zanj. Zato okorevamo in pozabljammo na ves svet ter živimo prozaičnim aktom pa — pijači.“

„Ljudje bodo kmalu za nami kazali: Pijanci. In si ne moreš pomagati!“

„To je grozno, ker ne umevajo, kaj se pravi, če je izobražen človek brez duševne hrane, brez družbe, sploh brez vsega, kar bi mu razvnelo duha in poživilo srce.“

„Da sva imela ta denar na Dunaju! Celi dan sem prepariral in delal, zvečer sem šel v gledišče h klasični igri, pa sem se odpočil, česa navadil, in imel za tistih borih par krajcarjev estetičen užitek, da sem se drugo jutro zopet ves navdušen lotil dela. In tukaj?“

„Tukaj te pa stane skoro vsak večer več, kakor na Dunaju najsijajnejša zabava pri koncertu ali v gledišču — in —.“

„In kaj imaš od tega?“

„Zjutraj strahovitega mačka.“

„In to je grozno, kakor smo mi začeli. Jaz sem že ves nervozen od samega alkohola!“

„Meni utriplje včasih srce tako, da se kar bojim srčne kapi.“

„Sam alkohol, verjemi, nič drugega!“

„Vražji alkohol, to je grozen strup! In ta strast! Saj mislim, da ne smem spat, če ga nimam več kakor dosti.“

„Strast, strast? Kaj je strast? To ni nič drugega, kakor izpremenjena telesna, organska konstitucija poleg nezmožne volje. Izpočetka se narava upira, potem se navadi, nato pa kar zahteva, česar se je prej bala.“

„Prav zato jaz čimdalje resneje mislim, da moram ali v glavno mesto, ali se pa oženim.“

„Kdaj bi se že jaz! Ali te ženske!“

„Obupati tudi ne smemo, saj se potem itak vse neha. Če je družinsko življenje povsodi raztrupano in skrhano, potem mora pa z družinami vred tudi človeška družba v kratkem propasti.“

„Tega ne mislim. Saj se v javnosti ne vidi in ne čuti to, kar se godi v družinah za kulisami. In tega se jaz bojim. Jaz hočem in iščem v družini mirú, sreče, poezije, vzorov. Če pa teh ne dobim, pa rajši vidim, da se čimpreje izprijem.“

„Popolnoma moji nazori. Ali pripomnim, da bi bilo treba poseči po cvetu, ki še ni bil nikoli dotaknjen —, dobiti bi moral čisto bitje za ženo. Da sem le zagotovljen ljubezni, potem bi iz take žene vzgojil vzorno gospodinjo, ljubečo soprogo in požrtvovalno mater.“

„Pavel, ta misel ni napačna. Zakaj, ko ženska jedenkrat sfrči, potem je vera vanjo izgubljena. Omoži se ti vsaka zato, da pride pod streho. Vzame ti vsakega, pred oltarjem mu podá roko, naj bi bil tudi zakrit, kakor se je Jakop poročil z Lijo, ker ga je Laban osleparil za lepo Rahelo. Ali Jakop se je tedaj jezil in še za Rahelo služil, ker je bila ljubezen v njegovem srcu. Toda sedanje ženstvo se ti bo rogalo v obraz, češ, saj nisem tega grdega moža vzela; poročila sem se le z njegovim naslovom — doktorskim, profesorskim, uradniškim!“

„Istina, Hugon. Vzori ginejo, ginejo pa zato, ker ni prave vzgoje. Matere so bolj prismojene kakor hčere. Vse jim dovoljujejo, samo da bi koga ujele na limanice in bi preskrbele svoje hčere. Nazadnje bi res ne bilo čudno, če bo na svetu čimdalje več svobodnih fantov, pa tudi čimdalje manj poštenja. Nekdanji Rim vstaja od smrti.“

„Kam sva zašla! Ako bi naju slišalo kako žensko bitje, kamenjalo bi naju. Morda sva prevelika pesimista.“

„Pesimista gori, pesimista doli. Odpri oči in glej, in skoro ne moreš drugače soditi. Ali kljub temu ostane trdno to, kar sem rekel izpočetka, da grem odtod, ali se pa oženim, in sicer, povem ti odkrito, poskusil bom z Adelico.“

„Pavel, ti že ljubiš! Gorjé, ko Karol to začuje!“

„Ni res, da bi ljubil. Čislam in spoštujem jo, v kolikor sem jo mogel spoznati na Miklavžev večer. Če se vname med nama še ljubezen, tedaj odpade jeden listek deteljici.“

Vstal je in šel po sobi gori in doli, pogledal skozi okno na nasprotno stran, kjer so stanovali kontrolorjevi. Rad bi bil z očmi prodril skozi tiste ledene cvetlice in tamkaj zagledal in poprašal Adelico: „Kaj ne, da se nisem motil o vas? Vi niste, kot jih je premnogo, vi ste tako dobri in blagi!“

Hugon je zvil cigareto, pogledal Pavla in bil prepričan, da se v njegovem srcu nekaj oživlja in dviga, kar ni samo čislanje, samo spoštovanje, ampak vse kaj več, vse kaj drugega. Toda ni ga dražil in mu ni nagajal. Molčal je in mislil, mislil tudi na Miklavžev večer. Saj tudi njemu ni šel več iz spomina angelček, tudi on se je moral vojskovati, da bi pozabil Julko. Ali koga pozabiti hoteti, se pravi, vedno nanj misliti.

Tisti večer je že dolgo časa gorela svetilka nad mizo pri peči v Pečarjevi gostilni. Pri mizi sta sedela Hugon in Pavel ter brala časnike. Pred sabo sta imela vsak četrtinko cvička in veliko zeleno steklenko radgonske slatine. Julka je pa sedela pri peči na svojem navadnem stoličku in tudi brala — brala prvič „Desetega brata“. Vsa je živela v povesti; Krjavlju se je tako smejala, da je knjigo zaprla in Hugonu pripovedovala, kako je Krjavelj hudiča presekal. Z Manico je čustvovala in kar sama bi bila rada taka grajska Manica, da bi se z Lovretom izprehajala, brala in se učila.

„Čin-čin-čin, čin-čin-čin!“

„Gospod adjunkt je prišel!“ Julka odloži knjigo in odhiti k vratom, pred katerimi so se ustavile Pečarjeve sani. Hlapec se je izmotal iz plaht, v katere je bil zavil noge, adjunkt je pa izlezal zavil v silni kožuh počasi s sedeža.

„Dober večer, gospod doktor! Ali vas kaj zebe?“

„Ves sem trd, Julka; huda, strupena zima!“

Kar v kožuhu je šel v sobo, pozdravil: „neka vaju!“ ali nista še odzdravila, ko dvigne Karol v vsaki roki veliko kožuho-
vinasto rokavico in vsklikne: „Za božjo
voljo! Ubi terrarum sumus! Taka zima, mraz,
vidva pa pijeta vodo, take strašne posode
vode — brrr — sedaj me še bolj zebe!“

„Kaj vam smem prinesiti, gospod doktor?“

„Julka, vode gotovo ne; drugo pa, kar
imate jesti in piti.“

„Karol, nič se ne jezi! Danes sva midva
po dolgi debati in stvarnem preudarku do-
gnala, da je alkohol grozen strup: ergo...“

„Ergo ga je treba uničiti, rekel je Pre-
šeren, ki je bil modrejši od vaju. Uniči se
pa s tem, da se popije — amen.“

Karol je obesil kožuh na kljuko ter si
ob peči grel premrle roke. Ko Julka pri-
nese vina, natoči do vrha vse tri kozarce in
napije Dolencu:

„Pavel, da bi bil srečen v sladkem za-
konskem jarmu!“

„Oho!“ Pavel odmakne kupico in ne trči.
Julka odide v kuhinjo.

„Kaj pa govoriš?“ vpraša Hugon, ki tudi
neče trčiti.

„Kaj govorim? To govorim, kar govori
celo mesto. Saj imata vendar' ušesa, poslu-
šajta! Vse ženske, stare in mlade, lepe in
grde, vse govoré samo — dr. Doleneec in

Adelica, pa Adelica in dr. Doleneec. Zato na-
zdravljam; in ti deteljica na steni, pomni, da
bo kmalu jeden tvoj list prevlečen s črnim
papirjem. In če bodeta tudi dva, jeden bo
vedno zelen.“

„Vsi trije morajo ostati zeleni“, trčila sta
jezno Hugon in Pavel in izpraznila oba do
dna, poklicala Julko, da je odnesla vodo, in
zopet so pili suho vino. Zraven so se pa
jezili na ženske jezike in na to mestno vas,
ko ljudje nimajo drugega dela kakor zijala
prodajati, ljudi zalezavati in opravljati.

„To je vendar vražje, da kaj takega skle-
pajo“, huduje se še vedno kandidat Doleneec,
ki se ni mogel ločiti od te snovi; Lah bi
Dolencu kar v obraz povedal: „Dove duole
il dente, batte la lingua.“

„Ljubi moj“, potolaži ga ironično Karol,
ki je bil nenavadno zgovoren, „sklepa se
različno. Jaz sem danes na primer sklepal
od snega na odtisek žeblja, od žeblja na
škorenj, od škornja na nogo, od noge na
človeka, od človeka na osebo, ki se ji pravi
lopov Anton Kožar. Ljudje so pa sklepali
od nebes na Miklavža, od Miklavža na an-
gelčka, od angelčka na Adelico, od Adelice
na Pavla, od obeh pa na zakon!“

„Norci so, pijmo!“

Bridko je, kadar človek sam sebi laže!

(Dalje.)

Od doma.

Papir ni bil umetnozobčast,
z dišavami ni bil oblit;
in tudi ni bil zlatorobčast,
z rudečim trakom ne povit.

A pač! Okó na vrhu lista
na zlate črke šine mi:
pozdrav želijo slova tista
iz rójstvene doline mi.

Ne, ne! opisati mogoče
z besedami ljubezni ni,
ki materino srce vroče
do sina svojega gojí.

„Od doma!“ vsklik se mi izvije,
hitreje bje mi srcé,
in pred očmi mi raj zasije,
ko v listove strmim vrsté.

Pisala roka ljubezniva,
oj roka materina je;
narekala ljubezen živa
ta skromni list za sina je.

Zato pa, mati, lepa hvala
za te trenutke sreče ti!
Nebesa naj bi poplašala
skrbno srcé ljubeče ti!

Te črke mrtve, vrste krive
ljubezen gorko dihajo,
in slike lepe, ljubeznive
iz lista se nasmihajo.

Dà, slike ljubeznive duša
iz prošlosti privabi mi;
v teh slikah raj srce okuša
in trpkih dnij pozabi mi.

A. Zdénčan.

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Dalje.)

X.

Prišla je božična noč, prišla je z vso tisto nikdar izcerpano poezijo, katera objame vsako srce vsaj za nekaj časa in je vzdrami, da začuti neki tajinstven nemir, neko sladko veselje, kateremu ni izraza. Vsako delo ti preseđa, najlepša knjiga te ne zanima, vse odložiš in iščeš veselja v krogu domačih ljubljencev; če pa teh nimaš, tedaj brezdelno sanjaš in gledaš na zvezdnato nebo, kakor bi čakal, kdaj se odpró nebesa, kdaj na jasnih utrinkih priplava iznad zvezdnatega stropa krdelo krilatcev, nesoč v naročju tisto božje dete, ki je svet odklelo, strlo težke verige ter odpravilo grehoto Adamovo. Bodi še tak neobčutljiv mož, ne boš se ubranil v božični noči neke svete melanholije.

Ta je objela tudi deteljico. Vsak večer so bili v gostilni, vsak večer so bili bolj ali manj dobre volje; nocoj jim je morala prinesiti Elža večerjo na dom. Doma so sedeli ob skromni mizici in govoriti se jim ni dalo. Sredi mize je pihal samovar in privzdigal pokrovček, katerega je oblizoval višnjev špiritov plamenček. Mehanično so natočili čaj v steklenice, izpili ga, potem pa šli vsak v svojo sobo. Oblečen je legel vsak na posteljo, pustil svetiljko, da je gorela, kot jim je gorela nekdanj v preprostih kmetiških hišah, ko so bivali pri ubožnih roditeljih pod slamnato streho. In danes? Vsi so že izgubili matere, oče je živel le še Hugonu in Pavlu. — Nemo je vsak zrl v strop, in zibale so se jim pred očmi tiste bajne slike rosne mladosti, ko so stavili doma jaslice, ko so pogrinjali z materjo mizo za poprtnike, ko so drobili z ostrimi zobki tako preproste, a zanje neizmerno sladke potice. Vsa družinska sreča ob domačem ognjišču jim je oživela v domišljiji, vse pesmice so jim donele po

ušesih, in vsak zase je tiho blagroval one srečne dneve, a tiho blagroval družine, kjer se zbirajo danes še krog jaslic, kjer stojita oče in mati in ž njima deca ob iskrivem božičnem drevescu, in hoté ali nehoté je začutil vsak, kako je sam — sam, zapuščen. Iz Hugonove sobice so pripluli, kakor odmev nekdanjih dnij, glasovi, rahli, zatopljeni, kakor bi pelo srce v prsih, glasovi tiste mile božične pesmice: „Sveta noč, blažena noč.“ In kot odmev istih sanj, istih let sta se odzvala Pavel in Karol, in zadonel je tercet, rastel, kipel do najmočnejšega fortissimo, pa zopet umiral, dokler ni kot jeka zamrl na ustnicah treh samotarjev — v božični noči.

Troje sank je drselo sv. Štefana dan popoldne iz našega mesta proti petnajst kilometrov oddaljeni vasi Gorici. Deteljica je priredila izlet. Udeležili so se ga vsi naši znanci. V prvih saneh so sedeli kontrolorjevi; pri njih se je vozil dr. Dolenc. V drugih so bili notarjevi s Pečarjevo Julko in drjem. Rusom; v tretjih je bila gospa komisarjeva, Anica pl. Ivaničeva, komisar in pristav Čekan. Nadporočnik pl. Ivanovič si ni upal na izlet zaradi rahlega zdravja.

Vožnja na saneh jasnega zimskega dné, kolik užitek! Konji so brzeli po gladki, izlikani cesti, pokimavali so z glavami, da so kraguljci žvenketali in udarjali po taktu, kot bi izletnike spremljala godba na harpe. Grive so vihrale po zraku, sneg je pršel izpod ostrih podkev. Na nebu ni bilo nobenega oblčka, solnce je sijalo prav gorko ter se isknilo in prelivalo po snežnem polju v mavričnih barvah, katero se ti je zdelo kakor velik prt posut z biseri. Drevesa so otresala ivje, od ledenih sveč po strehah je kapalo, vrane so se vozile hripavo krakajoč nad velikim kupom gnoja sredi polja, spu-

ščale se nanj, brskale in razkopavale, pa zopet krožile po zraku. Svež, nekoliko oster, pa nikakor premrzeli zrak je bril po licih izletnikov, da so jim lica cvetla kot najlepši gorenjski naglji. S sanij je odmeval smeh in glasno govorjenje. Vse je bilo veselo, vse razigrano, vse dovtipno. Bili so prazniki, lepi božični prazniki, krog njih krasna, slikovita zimska narava.

V dobri uri so se sani ustavile na Gorici pred visoko nadstropno hišo oštirja in župana goriškega Naceta. Ta je stal na pragu, pozdravil ljubeznivo prišlece, dobre znance, pomagal dvorljivo damam s sanij ter vsakemu prijazno stisnil roko. Bil je ta Nace mož kakih štiridesetih let. Poznalo se mu je na govoru, poznalo na kretanju, poznalo na obleki, da ni bil rojen za kmetiškega župana. Njegova krasna, visoka postava, inteligentno obličje delalo bi čast županu glavnega mesta. Zakaj da je ostal na kmetih, ne bomo raziskovali. Lepo posestvo, zdravo lice, veseli izraz je dosti jasno pričalo, da je gotovo srečen sredi preprostega naroda. V tem, ko so dajali gospodje povelja voznikom, ko je Nace naročal velikemu hlapcu zastran prostora v hlevu, prišla je damam nasproti žena županova, vitka, plavolasa Čehinja, nazivana po vsej okolici: Gospa z Gorice. Odvêdla je dame takoj v zgornje nadstropje, v prostorno, lepo slikano sobo. Velika moderna peč je dihala blagodejno gorkoto po sobi, po kateri so se igrali jasni solnčni žarki, ki so se vtihotapili skozi težke zavese. V desnem kotu pri oknu je stal klavir, na levi strani je pa bila pregrnjena dolga miza.

Kmalu se je na tej s snežnobelim prtom pokriti mizi penila izborna dolenjska kapljica, najboljše potice so zadišale, društvo je bilo glasno, veselo prav od srca. Že so prvi-krat trčili, in župan je drugič točil v kozarce, ko pogrešé vsi drja. Dolenca.

„Kje je Pavel?“ vpraša Hugon.

„S Poldiko se ne moreta nagovoriti“, pojasnila je gospa županova.

„S Poldiko? Kaj se poznata?“ meni župan.

„Menda že. Saj je dr. Dolencec tam nekje doma kot moja sestrična Poldika.“

Karol je bil takoj hud, ker je Pavel kršil družbo, kršil zaradi ženske. Stoično mirno, a vendar nekako cinično je začel peti kuplet:

Ah, to j' ljubezen prav zares,
k' se mu vleče čez jetra čez.
Za en'ga je, za druž'ga ni,
zaljubljeni so vsi nori.

Vsi so se mu smejali, smejali in se veselili bolj Karolove mimike kakor pesmi in napeva. Smejala se je tudi Adelica. Ali ta smeh je bil tisti ironični smeh, ko bi iz človeka najraje buknila jeza ali žalost, pa jo premaga in použije in prisili na lice nenaravno veselje. Tako jo je nekaj zbolelo krog drobnega srca, tako je stisnilo tisto nemirno stvarco v prsih, kakor še poprej nikoli. Ni vedela, zakaj, ni vedela, čemu: a poznavavec ženskega srca bi takoj nazval ta občutek s pravim imenom in rekel bi mu — Ijubosumnost. Ali naša družba se ni utegnila dolgo smejati Karolovemu humorju, Adelica ni utegnila premišljevat o razburjenem srcu — vrata se odpró, in dr. Dolencec privêde v sobo tisto nesrečno „zapeljivko“, tisto Poldiko Trdinovo ter jo predstavi: „Moja součenka iz razredov, vnuka tiste dobre babice, pri kateri sem stanoval dve leti, tista dobra Poldika, ki mi je zdajala toliko pogače, in tista, s katero se nisva videla šestnajst let. Dovolite, gospôda, da prisede k naši mizi.“

Vsi so iskreno pozdravili gospodično, kateri se je na licu brala komaj prebita mučna bolezen. Dr. Dolencec ji je ponudil stol ob Adelici, sam pa sedel med njo in Adelico. Ko je ta videla Poldiko, videla njene odkritosrčne oči, gineval je sum bolj in bolj, in hitro je bila zopet vesela in zgovorna. Na Dolencev predlog sta vstali in z roko v roki hiteli h klavirju ter obe spretni igralki udarili po tipkah, da je zadonelo in zatrepetalo po sobi, da so vsi obmolknili in se naslajali ob zvočnih akordih. Julka ni mogla več prestati. Tudi ona je šla h klavirju, namignila Adelici, ta je pošepetala s Poldiko, in bučni glasovi so se umirili pa prelili v tiho godbo čustvujočega „orkestra“, ki je spremljal prekrasni „Sarafan“. Pela ga

je Julka tako ognjevito, pa tako milo in zvočno, da si je pridobila ploskanje in pohvalo celega omizja.

Nato so še peli, še igrali in še bili tako, tako dobre volje.

XI.

Rimska cesta se je že razprostrla po nebu, krog in krog je zamigljalo nebroj nebeških lučic, izza Knežje gore je molel zadnji krajec lune srebrna roglja, ko je sedla naša družba zopet na sani. Noč je bila krasna. Krog in krog je vladal globok molk, samo od gore doli je odmeval hripavi glas lisjaka, kateremu so se odzivali vaški psi, ki so nemirno letali pred utami, zakaj mrzlo je bilo, da je rezalo v ušesa.

Sedli so v istem redu na vozove, kot so se pripeljali. Kontrolor se je zavil v kožuh, da se še nos ni videl izza širokega lisičjega ovratnika. „Lahko noč“ je rekel in se stisnil v kot na saneh poleg gospe. Trdil je, da nikjer bolje ne spi kot na vozu. Kontrolorka se je zavijala v plêd, čez usta potegnila šal; bala se je prehlajenja, ker je bila zares šibkega zdravja. Vsi drugi se pa niso dosti zavijali. Grela jih je še mlajša, zdrava kri, Nacetovo vino in izborni punč, ki ga jim je zvarila gospa županova za odhodnico. Glasen smeh je donel po ostrem zraku, in ko so konji potegnili ter bliskoma pridirjali skozi vas, pričeli so na zadnjih dveh saneh peti.

„Kako so veseli!“ omeni Adelica drju. Dolencu.

„Ali vi niste, gospica?“ Pogledal jo je pri tem vprašanju odkrito in globoko v oči, katere je pa Adelica takoj povescila in odgovorila: „Zakaj bi ne bila vesela? Saj smo se izborno zabavali. Bog ve, kdaj doživim zopet tako vesel dan!“ Dr. Doleneec je zopet izpraševal to in ono, toda živahen pogovor se ni mogel razviti. Obema je bilo tako ugodno, tako milo, ali vendar je nedostajalo besedij, da bi govorila. Srečna sta bila drug ob drugem, gledala sta jasni zvezdnati strop, in mislila in čustvovala brez reda, brez smotra. Kakor je utripalo srce, tako so jima

plavale pred očmi podobe in slike; misli in želje, jasne in svetle, meglene in mračne, vrtele so se jima v bežečem kolobarju. Mislila sta oba, mislila prav mnogo. Če bi bil pa katerega vprašal, kaj misli, odgovoril bi bil in moral bi odgovoriti: „Nič.“

„Ali ste videli? Zvezda se je utrnila.“

„Videl, Adelica!“

„Kaj to pomenja? Uprav vanjo sem gledala. Pravijo, če se zvezda utrne tedaj, ko jo človek gleda, da pomenja to nesrečo. Ali vi verjamete?“

„Prazna vera! Kdo bi to verjel? A v tem je nekaj narodne poezije. Vsak človek ima namreč svojo zvezdo po ljudski sodbi. Če se v to zvezdo kdo slučajno zagleda ali če jo pokaže s prstom, in če se tedaj utrne, pravijo, da je sam izpodkopal sebi srečo.“

In zopet sta molčala. — Gospod kontrolor je trdno spal, gospa se ni ganila, morda je tudi zadremala. Konji so dirjali po zmrzli cesti kakor bi jih nesel veter — vedno hitreje in hitreje, kakor bi koprnili, da so čimpreje v gorkem hlevu. Pridirjali so vrh klanca. Tamkaj je prišel hiter ovinek. Trk — strašen sunljaj! Sani so se stresle, nekoliko privzdignile, ali v istem hipcu drugi sunljaj — in sani so se poravnale v ravnotežje. Gospa in Adelica sta vskliknili, kontrolor se je vzbudil in zbežan vprašal: „Kaj pa je, ali smo padli?“ S kozla se je pa zvalila črna v plahte zavita klada — dremajoči kočijaž —, in se prekopicnila v sneg. Zato so konji zadeli ob kanton na desni strani, in bili bi se gotovo vsi zvrnili, da jih ni kup s snegom pokritega gramoza dvignil in spravil v ravnotežje. Brezobzirni hlapec je kričal nad konji. Ali ti so bili gluhi zanj. Vajeti so se vlekli po tleh, sani so drčale navzdol ter bile konja na pete. Konja sta zdivjala in se drvila kot besna po klancu. Na saneh je nastal vik in krik, Adelica se je stisnila k drju. Dolencu in blede kot sneg jokaje prosila: „Gospod doktor, pomagajte!“ Dr. Doleneec ni izgubil zavesti. V skoku je bil na kozlu, privil mačka s tako silo, da je zaškripalo v cesti in je izpod sanij brizgnila cela toča drobnega ledú, katerega je

trgal zaviralni maček. Vajet pa ni mogel doseči. Konja sta divjala, in kmalu je spoznal, da se na prvem ovinku lahko vsi razbijejo ob pricestnih skalah. Strah lije človeku v žile nenavadnih močij ter mu dá poguma, da stori, kar bi bilo sicer nemogoče. Pred dušo je bil v trenutku Dolencu bleđi obraz Adeline, njen jok, njena prošnja. A v istem trenutku je že planil kot tiger iz zasede Pavel na oje ter sedel na desnem konju, katerega je zgrabil krčevito za brzde, da se je spel kvišku kot obstreljena divja koza, potegnil levega konja za sabo, poskočil v stran — in hrzajoča in drgetajoča konja sta obtičala s sanmi vred v globokem kupu obcestnega snega. V tem hipu so bili vsi trije kontrolorjevi že z voza, poskočili in planili so v sneg, kakor je kdo mogel, in sape ni imel nobeden, da bi zavpil, da bi govoril, da bi zahvalil dr. Dolencu, ki je tičal do pasa v snegu, držal zdivjana konja za nozdrvi ter krotil cepetajoči in tresoči se živali. Gospa je klečala še v snegu, in kakor mramorni kip zrla proti jasnemu nebu. Ustnice so ji trepetale, ali besedica ni prišla čeznje. Molila je — a molilo je samo srce in duša, molila dobrega Boga, da jih je otel gotove grozne nesreče.

V tem so pridrsle po cesti druge in tretje sani. Zaspani in vinjeni hlapec je prisopihal brez klobuka za njimi. Vsi so stopili hitro s sanij. Hlapci so šli pomagat Pavlu, ki je izpustil konje, roke so mu že omirale silnega napora. Drugi so dvignili kontrolorko, ki se je vsa tresla in vprašala najprvo po Adelici; ta je bleđa in prepadena prihitela k mami, objela jo in jo poljubila. Iz očij sta se ji utrnili dve vroči solzi ter kanili na lice drage mamice. Vsi so vpraševali, ali se je kdo ponesrečil? Šele ko je minul prvi strah, in ko je stopil med družbo rešitelj dr. Dolenc, potrdili so vsi z veseljem, da ne čuti nobeden najmanjše bolečine.

„Nam se ni nič zgodilo“, prične gospa kontrolorjeva, „samo vi, gospod doktor, vi ste bili v smrtni nevarnosti! Ali se niste udarili, zvili roke, ali vas niso konji — moj Bog!“

„Samo suknja je pretrgana, gospa, sicer ne čutim nič.“

„Angel varuh vam je pomagal! Vse sem videla, oh, to je bilo strašno. Bogu in vam se imamo zahvaliti za rešitev! Gospod doktor, mi smo vaši dolžniki do smrti.“ Prijela ga je za roko in pogledala tako hvaležno, skoro jokaje, da ni dr. Dolenc mogel kar nič odgovoriti. Zahvalil ga je kontrolor, častitali mu vsi drugi ter mu segali v roke, zahvalila ga je tudi Adelica, ki mu je dala tresočo rokico, pogledala ga z velikimi očmi, ki so plavale v solzah, in z nemirnim glasom šepetala: „Gospod doktor, kako vam bom to povrnila?“

„Storil sem samo svojo dolžnost, gospica, in verujte mi, da za vas storim toisto drage volje še stokrat.“

Adelica ni odgovorila; stisnila mu je roko, stisnil jo je on njej — prvič v življenju. —

Za nadaljno vožnjo so se presedli. Kontrolorjevi so sedli v druge sani, z izplašenima konjema se je pa peljala deteljica. Vajete je imel Hugon; bil je kot dober jahač in vojak navajen konj. Krepka njegova roka je lahko krotila še vedno nemirna konja, in pripeljali so se brez nezgode domov. Hlapec je pa za kazen moral hoditi peš.

Med potjo je pa že čutil dr. Dolenc bolečine v gležnju leve noge. Tipal je nogo, čutil vročino in kmalu tudi spoznal, da mu noga zateka. Povedati pa vendar še ni hotel nič. Karol bi se bil gotovo kaj pošalil in komentiral kratko pa pikro: zopet ženska vsega vzrok.

Ko so se na trgu ustavile sani in so drug za drugim izstopali, bolela je Dolenca noga tako, da mu je pot polil čelo, ko je šel s sanij in se poslavljal z družbo. S silo je prišel do vrat. Po stopnicah ni mogel več prikrivati. Hugon in Karol sta ga opirala, da, skoro nesla v stanovanje. Karol je bil hud in zavračal vso krivdo na ženske, češ da smo bili sami, ne bi se bilo kaj takega prigodilo. Hugon in Pavel sta molčala in nogo pregledovala. Dr. Rus je takoj videl, da je noga v sklepu zvita. Elži je ukazal devati Pavlu na noge mrzle obkladke, sam je pa šel v

spodnje nadstropje v ordinacijsko sobo ter prinesel obvez in povojev. Obvezal mu je nogo, pa pristavil: „Jeden teden jo boš pestoval, ne pomaga nič!“

Karol je rentačil, ko je legal v posteljo, Hugon se mu je smejal, Pavel je pa molčal in trpel precejšnje bolečine. A trpel jih je nekako lahko, in ni težko uganiti, zakaj.

(Dalje.)

Vrt, vrt!

(Povest. — Spisal I. Strukelj.)

(Dalje.)

VI.

„Hvala Bogu, vreme bo že lepo!“ tako je naznanjal svoje veselje v petek zjutraj Košček. Še pred solnčnim vshodom je vstal in brž stopil pred vežo, da se prepriča, ali je vedro. Pa je bilo prav lepo jutro. „No, še danes, še današnja pot k izpraševanju bo malo huda, potem bodo pa sitnosti v kraju!“

Vrnil se je v hišo in se namenil prav pobožno izmoliti jutranjo molitev, da bi šlo še ta dan vse po sreči. Toda kar nič lahko ni molil; zmerom ga je kaj motilo.

„Za srečen dan, Oče naš — oh, kaj pa Šimen tako dolgo spi! Kdaj me bo za vratom obril in ostrigel? Précej po molitvi ga bom moral iti klicat. — Oče naš, kateri si v nebesih — da bi le Tona ne zaspala, ženske niso z lepa napravljene, ob devetih morava biti že v župnišču. — Posvečeno bodi tvoje ime — tako mi je v želodcu nekaj slabo, pa danes si še požirka slivovke ne smem privoščiti; kaj bi rekli gospod župnik, če bi dišal po nji? I, za jedenkrat bo treba potrpeti. — Pridi k nam tvoje kraljestvo — preklicano sem takrat neumno bleknil, ko sem šel v župnišče pravit, da mi je Jera umrla! Zakaj nisem molčal? Čemu sem neki rekel, da se bom preselil k Poloni? E, morda so pa pozabili gospod — da bi bili le! — Zgodi se tvoja volja, kakor v nebesih, tako na zemlji — škornji so pa lepi, glej, kako se svetijo, s temi se bom pa postavil! — Daj nam danes — to bodo v nedeljo na ušesa vlekli! Daj nam danes naš vsakdanji

kruh — e, saj se bo zdišalo, v jedni uri me ne bo poznal nobeden človek, da sem pil. Saj ni treba, da bi jim prav pod nos govoril. Pa če bi me tudi spoznali, kaj pa je to hudega: pijan ne bom!“

Taka je bila Koščkova jutranja molitev, dokler se ni prekrižal. Potem je odprl omario in storil po vsakdanji svoji navadi, précej nato pa je vpil pred svislimi: „Šimen, Šimen, tak dan je že, na noge, le na noge!“

Novi Koščkov hlapec Šimen se je takoj zaspano oglasil in jel po svojih mislih neznanško hitro vstajati, gospodarju se je pa zdelo, da je še trikrat zaspal, ker ga le ni bilo na izpregled. Šimnova prva pot je bila v hlev k živini, toda Košček mu je odkazal drugo opravilo:

„Živini se ne mudi tako, saj jo boš še desetkrat lahko opravil. Sedaj pojdi z menoj v hišo, malo ocedil me boš za vratom.“

„Ne vem, če se bo že dobro videlo?“ pomišljeval je Šimen.

„Zadosti je že svetlo, o zadosti!“

„Pa saj bo čimdalje boljše.“

Košček je imel že vse pripravljeno: škarje, glavnik, britev, milo in stolček. Ko je stopil Šimen v hišo, pokazal mu je pripravo na mizi, sam pa si je ogrnil višnjev predpasnik okrog vratú in sedel na stolček pri oknu tako, da je bil obrnjen proti peči.

„Le dobro naredi in varuj, da me ne vrežeš. Za plačilo boš parkrat pil“, naročal je že sedé Šimnu.

„Kar brez skrbi bodite, tako vas bom polepšal, da bo kaj!“ zatrjeval je le-ta.

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finšgar.*)

(Dalje.)

XII.

Na zamestnem tolmunu je bilo vse živo. Najrazličnejše gruče in skupine so se vrtele po ledu. Ograbek kričavih otrók se je vrtel in drsal brez smučij v zadnjem kotu na ledu. Na sredo niso smeli med odrastle. Pehali so drug drugega, vozili se po hlačah, padali skupaj na gruče, delali žive kopice, katerih vedna posledica je bil jok in smeh. Manjše krdelce otrók, ki še niti na led niso smeli, je stalo na bregu, tiščalo roke v žep in mencalo po snegu s slabo obutvijo, skozi katero je silila mrzla snežnica.

Sredi drsališča se je pa sukala pestra gruča mestnih gospodičen. Držale so se za roke in somerno se gibaje jadrале z vihrajočimi šali in krili od konca do konca drsališča. Nato so se zopet oprijele v dolgo kačo ter se zvijale v vijugastih črtah po ledu, zagnale se z vso silo, a kaka nagajivka je hitro zavrla, pretegnila dolgo yrsto, in cela kača se je stisnila na kup, kjer so lovile in objemale druga drugo, da ni katera padla. Tam v taki gruči so se oddihale, šalile, smejale se, nagajale druga drugi pa z na veke gibljivimi ženskimi vstrajnimi jeziki poredno obirale vse mestno prebivalstvo, zlasti mladi ženski in moški rod. Glavni predmet njihovega današnjega pogovora je bila srečna nesreča ob izletu naših znancev na Gorico.

„Veš, da privoščim Adelici“, jezila se je Sežunova Mici, drobno dekletce, še nekoliko kratkih kril pa navihanega obrazka. „Le škoda, da ni nič skupila. Prevzetna je, kar se dá; domišljuje si, da bolj modre in lepše deklice ni na svetu.“

„Dr. Dolenc jo je pa dobro skupil“, prične črnolasa bledolična Božičeva Fanka.

„Kaj pa je? Saj mu ni bilo nič!“ hité vse.

„Nič? seveda, nič! Zakaj pa leži? Elža je pravila danes naši mami, da ima nogo zlomljeno!“

„Sedaj bo šele vihala Adelica nosek in hodila po koncu, češ, vidite me, jaz sem dekcle, zaradi katere si doktorji noge lomijo!“ In zavrtela se je Mici po ledu, prijela z drobnimi prsti krilo ter je nekoliko razpela, z glavo ošabno pokimala, z boki in rameni zganila, oponašaje prevzetno Adelico. Vse so ploskale temu porednemu škratlju, zadržale se za njo, vse razpenjale krila in posnemale vodnico vseh malomestnih nagajivih, razposajenih in vrtoglavih gospic. Kmalu so bile te mačice, ti zbadljivi čmrlji zopet v gruči in zopet je bil smeh, zopet obiranje, pomežikovanje, natolcevanje.

„Naš hlapec je rekel, da mu je Pečarjev pravil, kako je Adelica omedlela in v snegu obtičala, da so jo morali dvigniti in da je prej niso mogli, dokler ji ni dr. Dolenc pomagal in jo potem sam nesel na sani!“

„Roman, novela, zaljubljena stórijca! Izvrstno!“

„In je sama rekla, da ji ni nič!“

„Nič, pa je omedlela!“

„Tiha voda jezove podira! V cerkvi se drži kakor nuna, od nas zbeži, če le omenimo kak pisemček ali poljubček: tu pa take reči uganja!“

„Jaz pravim, da dela prav“, prereče sodbo prvič Mejačeva Tilka. „Dr. Dolenc bo zmotila in gotovo bo ona gospa doktorjeva, ko bomo me še vse čakale na ženine.“

„Kaj pa je potem, če bo gospa doktorjeva? Pravo reč bo imela! Pijanca bo dobila! Rajša imam zadnjega komija kakor pijanega doktorja.“

Jeza in zavist je sikala iz teh besedij zborujočih deklic. Vsaka bi bila sfrčala v njegovo naročje, da je samo pomigal dr. Do-

lenec. Prisegala bi bila, da je najsolidnejši mladenič celega mesta: a sedaj so videle, kakor Esopova lisica, da je grozdje previsoko zanje; in da ne bi bile osramočene, ker niso mogle do njega, rekle so, da je prekislilo. Ko so tako tiščale vse skupaj glavice in se držale z rokami za ramena, kot bi v „šternico gledale“, niso zapazile, da se je lahko mimo njih prizibal parček dveh drsalk, ki sta brzeli po ledu kakor dva metuljca pomladi po pisanem travniku. Adelica in Julka sta se vodili za roke, obe jednako odeti v lepi jopici, obrobjeni z belim krznom in s krožčastima plavima čepicama z belim čopom. Lasje so padali v dolgih, debelih kitah po hrbtu ter se končavali v svileni višnjevo petljo.

Uprav tedaj, ko sta ti dve šinili mimo zborujoče dekliške gruče, prav takrat je bila izrečena trda sodba, da je dr. Dolenec pijanec. Res, da Adelica ni vedela namena in pomena pogovora, vendar je z nekim prirodnim ženskim instinktom takoj slutila, kam so naperjene te besede. Julko je stisnila tesneje za roko in se pognala v jačjih sunljajih po ledu. Takrat je pa zašumelo med drugimi: „Jej, jej — Adelica!“

Razprhnile so se kot vrabčiči, če vržeš v proso kamen. Ali kakor ti so se tudi one kmalu zopet zbrale, in Sežunova Mici je že skovala načrt, kako bi jo jezile. „Za mano!“ Zasičale in zahrstele so smuče pod drobnimi nogami, in vse so se peljale Adelici nasproti, ki se je vračala z Julko z drugega konca. Mici je ulovila Adelico za roko, da sta se zavrteli krog nje Julka in Ada, druge pa so zašumele v loku krog vseh treh ter se poredno veselile kakor vaški paglavčki, če imajo na

sredi fanta iz tuje vasi, pa jim neče povedati, čegav da je.

„Adelica, častitam, častitam!“ hitela je Mici in ji stiskala roko. Med tem se je poredno muzala.

„Da se nismo ponesrečili? Hvala lepa. Saj je bilo res nevarno!“

„Toda zmage, zmage, Adelica, na teh ti častitam še prav iskreno!“

„Kake zmage?“

„Nikar se ne potaji, saj vemo — ti si tičica!“

Adelica je gledala odkritosrčno z lepimi očmi, v katerih ni bilo sledú o najmanjši

hinavščini. Zato ponovi: „Res, da ne vem, kaj misliš!“

„Če nečeš vedeti, seveda ti moram povedati: Če si dr. Dolenc zate nogo zlomi, to je menda vendar dosti velika zmaga?“

Adelici je izginila vsa kri z obraza, prav majčkeno so ji zatrepetale mišice na licu — in nič ni odgovorila. Pomagala ji je Julka, ki je sicer že vedela to od dr. Rusa, a ni hotela Adelici povedati.

„Saj si je ni zlomil. Nekoliko je zvita, dr. Rus menda dobro vé.“

„Julka, tega mi nisi povedala.“ Adelica jo je vprašala z glasom, v katerem je trepetala osuplost, strah, bolešt. Premagovala se je, zmagala pa ni. Odšla je z Julko takoj z leda na veselje in zabavo nevoščljivim vrstnicam, ki so se veselile, da so žalile to nedolžno srce. In Mici je trdila tovarišicam, da tako zaljubljena že pol veka ni bila nobena ženska na svetu, kakor je ta Rovanova Adelica.

Julka in Adelica sta šli nemo proti domu. Druga druge sta se tesno oprijemali, kakor bi hoteli po gorkoti, ki je prihajala iz sklenjenih rok, iz nemirne krvi — potožiti druga drugi srčne bolečine. Prva je pretrgala molk Julka in tolažeč Adelico govorila:

„Nič se ne boj! Saj ni hudega! Te so ti nalašč nagajale, saj jih poznavam!“

„Julka, ali si čula, kaj so prej govorile, ko sva se mimo njih drsali?“

„Nekaj sem slišala. Beži! Grdo opravljanje in obrekovanje!“

Adelica je nagnila glavico na Julkino lice, kot jo upogne rahel cvet, katerega zmoči prvič hudurna ploha. Vzdihnila je: „Oh, kako sem nesrečna!“ Prvič je tako vzdihnila v življenju, prvič začutila v življenju tisto nesoglasje v

Slikal Ad. Eberle.

srcu, ki človeku oglušči jasni govor pameti in mu hipoma naslika silno nesrečo v duši, dasi sam ne ve, zakaj da je nesrečen.

„Ni res, Ada, ni res! Ti si srečna, da sama ne veš, kako!“

Zopet sta šli tiho, nemo naprej. Adelica je hotela spremiti Julko do doma. Sredi trga jima je pa pricapala nasproti Elža v tisti debeli kočmajki s pasjo kožuhovino. Adelica je izpustila Julko in hitela k Elži. V takih trenutkih nam je zadnji sicer prezirani sluga dražji od prijatelja. Zdi se nam, kakor bi okrog njega plaval duh onega, komur služi, onega, ki ga ljubimo.

„Elža, kako je gospodu doktorju?“

„Oh, gospodična, hudo, slabo; uh, tisti hlapec, tista klada pijana, zaspana, grdoba grda! Že sem mu povedala, kar mu gre, pa bom še; uh, gospoda tako prevrniti!“

„Saj ni tako hudo, pravi dr. Rus“, omiljuje Julka, ki je gledala vso trepetajočo Adelico.

„Ni hudo? Zakaj ne? Če jih noga boli, pa ležati morajo in dolgčas jim je: za božjo voljo, to je vendar hudo!“ Elža je odpenjala kočmajko in potegnila iz nje drobno pismo.

„Nate, to-le pisanje so dali za vas. Saj je lahko tu dam, ker sem vas srečala.“

Adelica je brzo odprla koverta, iz nje potegnila belo posetnico. Brala je:

Ker nimam skoro nič knjig tukaj, izvolite mi posoditi karkoli iz svoje knjižnice — za par dnij. Hvaležen Vam bom, če mi preženete dolg čas. Sicer kmalu okrevam. Sile ni. Poklon starišem in Vam.

Dr. Dolenec.

„Elža, recite gospodu doktorju, da takoj pošljem knjige, da gospoda pozdravljam in da mi je prav hudo!“

„Pa ne bo vaša dekla hodila gospoda motit, v kuhinjo naj prinese!“

„Seveda v kuhinjo.“

„Z Bogom, Julka!“

„Z Bogom, Ada!“

Po stopnicah je Adelica še jedenkrat brala pismo; na zadnji stopnici se je ozrla plaho krog sebe, pritisnila hitro, hitro listek

na usta, potem pa ga spravila, kot spravi zlatar kako dragocenost.

XIII.

Dr. Dolenec je ležal zdrav in bolan v dolgočasni sobi. Pri postelji so bili na omari razmetani časniki, na pol pogorela sveča, zavitek bosanskega tobaka in liter limonade. V sobi je bila smrtna tihota. Le ura je tik-takala enakomerno. Dolenec je zrl v strop, kjer je bila na sredi ovekovečena umetnost sobnega slikarja in v kotu zapuščena mreža pajkova. Opazoval je oblike nerodne rozete, in zopet zrl v pajčevino. To mu je vzbudilo nekaj mislij. Ali ni ves svet velikanska pajčevina, ali niso vsi ljudje na svetu sami pajki, ki predejo mrežo svojemu bližnjemu, da ga ujamejo, da ga mučijo in izsesajo do mozga kot pajek muho? In ko je uničen, potem ga vržejo iz mreže in siti njegove krvi se mu rogajo iz zakotja. Koliko politikov je bilo v Slovencih že tako izmozganih, koliko mladih talentov je poginilo v svetovni mreži, koliko junakov roke so odrevenele za mrežo modernih Kleopater, in koliko Kleopater se je prodalo sovražnikom, prodalo srce in roke za suho zlato? Obhajala ga je mučna melanholija, v srcu se mu je porajal pesimizem, in po dolgih ukrepih je prišel do tega, da je samo tisti še junak, ki posnema Aleksandra Velikega, ki prav malo premišlja, kako bi se izmotal iz zanj in se prav ob tem še bolj vanje zapleta, ampak potegne z močno roko meč in preseka gordijski voz, pretrga vse vezi, pogazi vse ozire in gre kakor vihar proti svojemu cilju, čeprav ob levi in desni pokajo hrasti in jokajo jelke.

Mislil je dalje, a hitro se mu je zmedla vsa domišljija v bujnem vrtincu. Naposled se je zavedel, da samo sanjari, da je smešen. Jezno se je sklonil na postelji, zvil cigareto, vtaknil jo v dolgo leseno cevko, prižgal in zopet legel vznak ter pušil proti stropu. Moral je priznati, da mu je dolgčas, silno dolgčas. Oba tovariša sta bila zunaj, sam ni imel nikogar. Elža, ta sicer dobra Elža mu je presedala v bolezni. Zdela se mu je tako sitna, da je bil vedno osoren proti njej.

Kaj bi govoril ž njo? Vedno jadikovanje, vedna jeza na tistega hlapca, vzdihovanje in izpraševanje, to ga je jezilo in morilo, da ji je kratko in malo prepovedal še kaj več govoriti, kakor jo bo vprašal. Starica je pa potem trosila po mestu, da so gospod doktor tako bolni, da še govoriti ne morejo.

Ko je tako dolgočasoval, prišel mu je na misel božji rek: Človeku ni dobro samemu biti. Spoznal je in čutil resnico tega stavka in nehoté je deklamoval:

Gorjé mu, kdor v nesreči biva sam!

In tedaj mu je naslikala razpaljena domišljija vzorno družinsko srečo: Bolan bi bil. Ob postelji bi sedela iskreno ga ljubeča žena. Kar bi storila, kar bi govorila —, vse bi bilo govorno in storjeno iz ljubezni. Pogovarjal bi se ž njo, ž njim bi ona jokala, ž njim se smejala, ž njim trpela, ž njim se veselila. In na njegovo posteljo bi priko-backal cvetoč deček, pa bi ga — ateta — povlekel za brke, segal mu z drobno roko v kuštrave lase, kazal bi mu lesenega konja, piskal na trobento — —, tedaj bi mu ne bilo dolgčas, ne bil bi sam, tako sam.

Skozi okno je sijalo medlo zimsko solnce in posijalo je v njegovo mračno dušo, da je zagledal tam grozno praznoto, razdejanje, nered. Posvetil mu je ta žarek nazaj v ono cvetno dobo, ko je vladala v njegovem srcu tako krasna harmonija, ko je tekal doma za drago materjo, ko sta skupaj molila za bolnega očeta, ko je ob nedeljah tako ponosno in slovesno stopal proti cerkvi. In sedaj? Ko bi ga videla mati, v solzah bi se utopila. Zakaj gledala bi izgubljenega sina. Nered, sam nered v celi duši. Ni hudoben, ni zloben, ne, ni brezveren: ali ta nered, ta lahkomišljenost, veterinjaštvo! Vse njegovo delovanje je suha pisarna, pusti akti, potem pa gostilna in pijača, pa zopet gostilna in pijača. Spoznaval je, da se ga čimdalje bolj polašča moralna slabost, krepkost volje gineva, vzori so pokopani — in vsega je vzrok usoda, ta brezobzirna usoda, ki ga je zavedla v to pusto gnezdo in spravila iz reda in pomočila v jedini duhoviti užitek alkohola. — Sram ga je bilo ob tej misli. Koli-

krat je govoril, da so mu ploskali, govoril o narodni prosveti, o delovanju na korist ubogega ljudstva. In sedaj? Kaj je storil? Nič, čisto nič — in vsega je kriv nered, ta grozni slepilni nered, da je otopel, okamenel in postal stroj.

V to zmešnjavo mu prisije kot jedini angel rešitve tisto vzorno bitje, tista mila luna, ob katere svitu se je pomladilo, kar je davno spalo pod mrzlim snegom —: bila je Adelica — kot angelček mirú, kot rednica, vtelešena ljubezen, ki bi ga zopet dvignila, zopet ojačila voljo in ga rešila. Spoznal je, da jo ljubi, da jo potrebuje, ker je ne ljubi veterinjaško, otroško, ampak ljubi kot mož.

Zamislil se je, da ni slišal Elže, ki je prinesla zavitek knjig ter jih položila na omarico: „To-le so gospodična Adela poslali.“ Hitro je segel po zavitku, ki je bil povezan skrbno in natančno z rudečo vrvco, kot znajo le ženske vezati in zavijati. Odpre prvo knjigo: „Gregorčičeve poezije, I. zv.“ Iz elegantno vezane knjige je visel rudeč trak. Dolenec prime zanj, odpre knjigo: Dekletova molitev:

Pred tabo klečim,
izvoljena deva,
ihtim in drhtim
objokana reva — —

Bere, prebere, in zopet in zopet bere. Nikoli še ni bila ta pesmica tako lepa kot danes. Srce mu je tolklo, da je skoro slišal šumenje krvi. Mislil je, gledal rudeči trak, mislil in zopet bral:

Ko padel bi on — kako bi na sveti
sirota potem — še mogla živeti?

Slučaj? Zakaj je trak prav tukaj? Zakaj je poslala Gregorčiča, ko vé, da ga imam? Ne, ne, to ni slučaj — to je pismo, njeno pismo, to je pozdrav od nje, to je molitev njenega srca, molitev zame. Obrnil se je v steno, Gregorčiča pritisnil k sebi, in v srcu mu je igrala tako krasna harmonija, da bi jo poslušal na veke.

V tretji sobi dr. Čekana se vrata hrupno odpró in zadrlesknejo. Čuti je bilo ropot palice, katero je vrgel Karol v kot in raz-

burjen vzklik, pa ne preglasen, ampak zadušen, siknjen skozi zobé:

„Proklete ženske!“

Kakor bi se vmešala med jasni orkester neuka roka in zadrivila praskaje lok po goslih, da bi zahreščale in zaškripale, tako je ta jeka završala Dolencu v srčno harmonijo. Karol, ta stojik, je razburjen, da meče palico, da kolne ženske. Groza! Ves svet je narobe.

Počasi je prišel Karol v sobo k postelji.

„Karol, kaj preklinjaš?“

„To ti rečem, Pavel: žensko je vrag izmislil, Bog je ni ustvaril.“

„Kaj pa je zopet, tak še nisi bil nikoli!“

„Pred pisarno me čaka notarjeva dekla. Gospa prosijo, da bi précej šli nekoliko tje.“ Mislil sem, da je najbrž družba tam, kot je večkrat, in sem šel. Grem najprej v pisarno. Notar sam — pa bled; akte je zvezaval in roke so se mu tresle. „Kaj si sam?“ ga vprašam.

„Zakaj sam? Kdo pa naj bi še bil tukaj?“

„Gospa je poslala pome, mislil sem, da nas je več.“

„Zgoraj je. Pojdi jo vprašat, kaj hoče!“

„Ti greš z mano!“

„Jaz ne.“

„Kaj pa je, za božjo voljo?“

„Če je pote poslala, vprašaj jo!“

Šel sem gori in tiho klel po stopnicah. Vedel sem takoj, da je zakonski vihar izbruhnil. Vstopim. Gospa je sedela na divanu v črni obleki in jokala.

„Kaj vam je, milostljiva?“

„Sedite, gospod doktor! Oh, ne veste, kaka sirota sem jaz! Slabšega moža nima nobena na svetu. Pomislite, danes mi je rekel, da imam jaz z vami nekaj opraviti!“

Po meni je zavrelo; toda mislil sem si: Karol, pamet! Prav mirno sem ji rekel: „Gospa, to ni mogoče! Vi niste dobro raz-

umeli. Kaj takega ni gospod notar trdil ne o vas, ne o meni.“

„Vi lahko govorite, ker ga ne poznate. Meni je neznosno. Kar opravila sem se in še nocoj odidem od tod.“

Kaj sem hotel! Zopet sem šel v pisarno poslušat drugi zvon. Notar mi pové presmešni vzrok, namreč: Zadnjič na Gorici se je notar slučajno vrnil v sobo skupaj z Anico pl. Ivanovičevo, ki je bila pri gospej v kuhinji. In to je bilo notarki dovolj, da je kuhala jezo že par dnij, in danes ga je napadla. Notarja je ujezilo in je rekel: „Pri tebi je pa dr. Čekan sedel.“ Veruj mi, Karol, da nisem imel pri tem najmanjše slabe misli! Hotel sem samo reči, kakor se v družbi ti smeš z drugimi zabavati, kar je čisto prav in vljudno, tako tudi meni ne očitaj grehov, kjer jih ni!“

In nato sem začel letati po stopnicah gori in doli, govoril kot pri največji obravnavi, hvalil, gladil, božal, lagal in prosil, ošteval sebe in onadva, da sem ju zopet spravil in sprijaznil. In, Pavel, sedaj rečem pa jedno modro zate: Pazi na svojo srečo in pusti Adelico! Ti boš toliko časa onegavil, da boš zaonegavil in boš siromak, kakor so vsi zakonski možje.“

„Adelica vendar ni taka.“

„Ni taka? Ko bi jo bil videl na Gorici, ko si ti s Poldiko prišel v sobo! Najrajša bi bila tebi in oni v obraz planila. Ti imaš oči, pa ne vidiš, meni verjemi, da ne!“

Dolencec ni odgovoril; v srcu pa mu je vstal tak vihar, tak boj, da je požel in potrl vse, kar je bilo uprav sedaj vzkliko. Ves stari nered, stari pesimizem je dvignil glavo ter hlatal režaje se po lepi nadi, ki mu je priplavala v srce v lepi podobi — Adelice.

Karol je kmalu pomiril razburjene živce, poslal Elžo po vina, in ko je prišel Hugon, sta že Pavel in Karol navdušeno pela: „Ženska le vara nas!“

(Dalje.)

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Dalje.)

XIV.

Štirinajst dni potem je bilo. Ljubljano je zavijala gosta megla. Plinove svetiljke so imele velike rešetaste meglene obroče. Po ulicah so drdrale kočije. Ali skoro vse so hitele proti istemu cilju — proti gledišču. Rigoletto je vzdramil zopet Ljubljančane, da je bilo gledišče razprodano.

V prvih vrstah sedežev so stali častniki in se ponosno ozirali nazaj po občinstvu. Nastavljali so kukala in streljali s temi kavalijskimi topovi po mestnih krasoticah, katerih premnoga je prišla bolj kazat sebe in svojo toaleta, kakor poslušat opero. Ob straneh so stali puhloglavi gizdalini z razčesanimi in „polizanimi“ lasmi, navihanimi brčicami, najmodernejšimi kravatami in naprsniki. — Tako je na svetu. Nekaj mora človek gojiti in urejati. Če nima veselja in moči, da bi vzgojil glavo znotraj, gojiti in gladiti jo mora zunaj. — Pregledovali in reševali so ložo za ložo, osebo za osebo, šepetali si stokrat ponovljene neduhovite dovtype in oblastno razkazovali sebe, kot tiste voščene figure v galantrijskih izložnih oknih. Ko so obrali in ogledali celo občinstvo, prično drug za drugim študirati neko ložo v srednji vrsti. Po vrsti so lovili s kukali one tri gospode, ki so nekako brezbrizno sedeli v loži in se pogovarjali, pa za občinstvo se zelo malo menili. Nobeden jih ni poznal.

„To so tujci“, omeni jeden izmed njih, ki je imel velikanski ovratnik gori do ušes.

„Najbrže so s kmetov! Le obleko poglej! Vse še lanska moda! In kako sedé! Za občinstvo se še ne menijo ne; ti res mislijo, da je gledišče radi igre, radi umetnosti, ne pa poglavitno zato, da se oko napase in nasiti ob dražestnih obrazkih, labodjih vratovih, slonokoščениh rokah in finih toaletah. Grozno neumni so taki ljudje, ki živé na deželi!“

Zvonček je prekinil njih nadaljnje duhovito modrovanje. Sedli so na mehke blazine, sedli z nekim strahom, češ, za dobro četrto ure imamo post in ne bomo mogli študirati občinstva.

Vse drugače je pa vplival zvonček na ono trojico v loži za tujce. Pozorno so vprli vsi trije oko na krasni zastor, vsrkavali vase prve akorde orkestra, in ko se je dvignila zavesa, ni nihče trenil z očesom: živeli so samo glasbi, živeli lepi umetnosti ti trije tujci, naši znanci, naša deteljica.

Ko je padlo zagrinjalo, probudil je šele plosk te tri zamaknjence, da so tudi udarili ob dlan in navdušeno ploskali, pa ne iz navede, ampak ploskali so umetnosti.

Dr. Dolencec sede na stolec nazaj v kót lože. Od todi je pogledal malomarno na nasprotno ložo. Ali pogled mu je najedenkrat obtičal kot privezan na loži. Srce mu je zatrepetalo, ustnice so se mu stisnile, v duši mu je nekaj zadonelo, kot davni ljubezenski spev; a tega je udušil vihar zaničevanja. V nasprotni loži je zagledal tiste že pozabljene plave oči, zagledal v biserih in zlatu se bliščečo gospo Schaeberjevo — nekdanjo svojo tako oboževano miljenko. Njen mož je z neizraznim obrazom tičal zadaj in prav pošteno zeval, gospej je pa dvoril mlad častnik, tenek kakor bilka, kateri je brez dvombe lože prenašal plesno vročino in parfemov vonj, kakor „vojne štrapace“ in smodnikov duh. Dr. Dolencu so se vzbudili vsi nekdanji spomini, vsa lepa poezija prve vzorne ljubezni, in hkrati so mu vstajali v srcu kakor pošasti gnev, sovraštvo in preziranje ženstva. Bil je hitro ob vso dobro voljo, in žal mu je bilo, da je šel v gledišče.

Kakor roj iz panja, rekel bi Homer, so se usipali ljudje iz gledišča. Vprašal bi lahko kdo, je-li to doseglo svoj namen, namen, ka-

teri je začrtal že popolnoma pametno Aristotel, ko je postavil aksiom, da mora biti gledišče vedno in vselej καθαρως τῶν τοιοῦτων παθημάτων — da mora gledišče strasti krotiti in blažiti, ne pa gojiti in dražiti. Ali koliko je bilo tu nevoljnih obrazov in obrazkov! Morda ni opera vspela? Kaj še! Ta ali oni pogled ni bil dosti ljubezniv, ta ali ona toaletta je premalo pozornosti budila, dasi je bila delo celotedenskega premišljevanja in branja modernih žurnalov. In to je bolelo, to rodilo slabo voljo, to pokvarilo — dobro spanje. — Gorjé ti, umetnost!

Deteljica je šla v kavarno, ki je bila do cela napolnjena. Natakariji so begali po dvorani, naročali s tistim znanim nosljajočim glasom, krogle na biljardih so trkale, domina ropotala, karte se mešale, zraven se je pa kadilo, pilo, govorilo, komarilo, smejala, pa tudi brezposelno sedelo in gledalo v ta vrtinec. Deteljica je s težka dobila prazno mizico v kotu. Tje so sedli in se ne meneč za ves hrup po stari navadi dobro zabavali. Najživahnejši je bil najedenkrat dr. Doleneč. Nikakor ni bil zadovoljen s črno kavo, še manj s čajem. Hotel je piti, piti velikomestno in naročil je natakarku šampanjko. Ko je počil prvi čep, vzbudila je naša miza pozornost. Pogledali so vsi na te tri tujce, ki so se izborno zabavali, pili in trkali, da je bilo veselje. In ko je počil še drugi in tretji zamašek, ko se natakarkar ganil ni od mizice in je neprestano vrtel v golidici na ledu nove šampanjke z najdražjo marko, zrl je marsikdo v kavarni zavidno na deteljico ter tuhtal, ali so to bogataši, ali so pa brezobzirni zapravljivci.

Kavarna se je izpraznila. Zadnja je šla deteljica. Ogrnili so svrhniko, grel jih je šampanjec, prijeli se za komolce in po cesti proti hotelu brenčali: Ženska le vara nas!

Dr. Doleneč je mislil, da bo v vinskih duhovih potopil razburjenost. Toda ni šlo. Vino se ga niti prijelo ni. Ko sta šla Hugon in Karol židane volje spat, legel je on oblečen na divan in ob brleči luči mislil še dolgo, dolgo. Zakaj vendar vpliva posamezen slučaj nanj tako zmagovito, da si napravi iz njega

splošno pravilo, da vsled jedne nevere obsoja ves svet, da vidi vse črno, vse brez luči! Saj vendar izjema le potrjuje pravilo; ljulika je vedno med pšenico; ali zaradi tega ni vreči pšenice na ogenj. In zdelo se mu je, da je Adelica tak pšenični klas, katerega ne more zadušiti ves svetovni plevel, ne more in ga ne sme. Pa zopet je zadonela stara pesem: ali ni bila Fina nekdanj prav taka?

Truden, zmučen, neodločen, brez sodbe je legel, a slabo spal in sanjal o zlobnem svetu, o propalem ženstvu.

XV.

Adelica je sedela pri klavirju in pela Mozartovo „vijolico“. Ko je zapela ono žalostno vrstico: „Medli, mrjè“, nagnila je kodrasto glavico, iz prsij ji je otožno vrel tresoč se glasek, kot bi še ona z vijolico medlela in mrla. Bila je zares sama kakor cvet, katerega upogne vročina, da mu kloni glavico in se sveži listi sesvedrajo in pobesijo. Pela je s takim občutkom, kakor bi ne igrala uloge, ampak igrala in pela iz dna srca.

V sobi ni bilo nikogar. Mama je bila z otroki v kuhinji; in prav tedaj, ko je bila Adelica sama, prav tedaj je dajala duška svojemu srcu, tedaj je pela kar in kakor je čutila. Vendar nekdo je bil v sobi. V kotu med dvema oknom pod lepim rudečim baldahincem, ki je bil obrobljen z zlatimi resami, je stal krasen kip lurške Marije. Kip je bil bel, kot najčistejši marmor. Samo krog ledij je bil ovit širok višnjev pas, ki se je križal spredaj in v širokih trakovih visel Mariji do tal. Od desne roke se je lesketal krasen biserni molek na srebrni verižici. Na celem kipu ni bilo najmanjšega praška. Dasi je bila valovita, gubasta obleka kot nalašč, da bi se vanjo natrosil in ugnezdil skozi vsako špranjo prodirajoči prah, vendar so bile še te gube jasne in čiste, kot bi bil danes umetnik odložil dleto od kipa. Krog in krog te kapelice so se razprostirale širokolistne iztočne rastline; med temi so bili štirje lončki saksifrage, ki je od božiča še vedno cvetla.

Pred kipom sredi tega vrta je bil stolec-klečalnik, pogrnen z bogato vezanim prtom. Od stropa je visel srebrn lesteneč, v katerem je gorela za rudečim steklom noč in dan lučka.

Kdor je videl to domače svetišče, postal je nehoté in gledal to lepoto, gledal mile oči nebeške Device, gledal rudeči plamenček, ki je plapolal v srčastem lestencu kakor živ ogenj ljubezni v deviškem srcu. Vsakdo je moral gledati, vsakoga je navdal neki svet strah in ga prešinila ljubezen do „brezmadežnega Spočetja“. A premnogi tudi ni strpel dolgo ob tem pogledu. Plamenček se je stezal iz rudeče posodice in kakor preteči prst slabe vesti marsikom očital, da je v njegovi duši tema, noč, zima, ona mrzla noč, katero rodi slabo življenje, ki zatre ogenj žive vere in navda srce s tisto praznoto, katere ne more izpolniti ves šum in hrup, vse tekanje in drvenje za razbrzdanim razkošjem.

Ako bi pa kdo mislil, da je bil ta altareček v sobici pri Rovanovih samo lep kos krasilnega pohištva, ta bi se jako motil. Ta kotiček je bil za Adelico najmirnejše pribežališče, ko ji je mlado srce stiskala otožnost. Prečisti je tožila svoje gorjé, njej pripovedovala najskrivnejše misli in želje, njej zapala vse, čisto vse, več kakor lastni materi.

Adelica je doigrala in izpela ‚vijolico‘. Pogled ji je ušel na lurško Marijo. Tako ljubeznivo jo je gledala iz krasnega vrtiča, po katerem je razlivalo zimsko solnce zlate žarke. Adelici se je zazdelo, da jo je poslušala, da jo ume, da čuti ž njo ter jo vabi k sebi. Vstala je in pohitela na klečalnik, zazrla se v Marijo, sklenila bele roke in gledala vanjo nepremično, gledala v tiste mile oči, ki so jo zrle izpod baldahinca. Počasi so se ji ustnice zganile, in kakor bi šepetale širokoliste palme, bilo je čuti:

Kot solnčece čist — moj srčni je žar,
Ne bo me ga sram — pred tabo nikdar!

Nato je povabila glavo, sklenila tesneje roke, na lice so se ji vsuli razpuščeni kodri, v katere so se zavili jasni solnčni trakovi, kakor bi ji hoteli splesti krog glave sijaj nekaljene nedolžnosti. — Mama je prišla v

sobo. Adelica je ni čula. Obstala je gospa pri vratih; v oko ji je silila solza, bila je srečna, tako neizmerno srečna in vesela svojega dobrega angela. Zahvalila je Boga, da ji je dal ta biser, a v svoji skromnosti ni mislila, da je bil ta biser neoglajen, ko ga je prejela iz stvarnikove roke, da je bila ona tista umetnica, ki ga je izbrusila, da žari in se sveti kot nebeški draguljec. Gledala je hčerko in ponavljala Weberjevo pesem, Frauenaugen, Frauenhände:

Doch die schönsten Frauenhände
Sind die zum Gebet verschränkten,
Und die schönsten Frauenaugen
Sind die demuthsvoll gesenkten.

Adelica se je zganila. Začutila je materino navzočnost. Hitro je vstala in hitela k mami, oklenila se ji krog vratú in jo ljubeznivo karala: „Le čakaj, mamica, ti me zalezuješ!“

„Nič te ne zalezujem, dete moje. Nisem te hotela motiti v molitvi. Ali nekaj te moram vprašati, Ada! Sedi k meni in bodi odkritosrčna!“

Sedli sta na divan. Mama jo je prijala za roke in ji gledala v oči, kakor bi hotela preprečiti vsako najmanjšo skrivnost. Zakaj to je vedela, da te jasne oči ne morejo varati.

„Ada, povej mi po pravici, zakaj si otožna? Nič mi ne utaji, materino oko vidi več, kakor se ti dozdeva.“

„Mama, ti boš huda name!“

„Ne boj se, Ada! Posvarim te, če je kaj napačnega. To je moja dolžnost. Huda pa nisem bila in ne bom!“

„Mama, jaz imam dr. Dolenca tako rada —.“

Še je hotela govoriti. Pa še ta stavek je komaj izustila. Vsa se je tresla. Prvič v življenju je izrekla tak stavek, prvič in svoji materi. Skrila je lice na materine prsi in zaihtela.

„Ne jokaj, Ada; bodi pametna! Vse to sem že dolgo slutila. Vprašati te nisem hotela in čakala sem, da mi sama poveš. Če ga imaš rada, prav je. Saj smo mu vsi dolžni zahvalo, da nas je takrat otel.“

„Ali jaz ga imam še vse drugače rada, sama ne vem — —.“

In zopet je skrila obraz na materino srce.

„Ada, Ada, ti Dolenca ljubiš! Varuj se, varuj! Pomisli, da je glava višje kakor srce. Glava mora vladati in brzdati strastno srce, sicer boš vedno nesrečna na svetu!“

„Saj ne bi bila nesrečna, ko bi le dr. Dolenc ne bil tako osoren z menoj. Tako mrzlo me pozdravi, kar nekam jezno. Ne vem, kaj sem mu storila. Saj mu vse dobro privoščim, molim zanj, samo ko bi me ne sovražil.“

„Ada, ti se motiš. Saj veš, da prevzema dr. Dolenc odvetniško pisarno, ker odpotuje bolehnih in stari njegov šef v Gradec. Skrbi in dela ima mnogo. Zato se ti zdi osoren.“

„Gospa notarjeva in komisarjeva sta mi zadnjič rekli, da zahaja sedaj često na Gorigo, ker je Poldika tam.“

„O ti revica, kako si otročja! Kaj tebi mar, če zahaja!“

„Seveda mi ni; pa gospe me vedno dražita.“

„Ker vesta, da si otročja. Ti se za to ne smeš čisto nič zmeniti, in potem te ne bo nihče dražil.“

Gospa je tako milo sodila svoji znanki vpričo hčerke. V srcu je pa dobro vedela, da je ta nagajivost zeló, zeló neumestna, da podžiga v dekliškem srcu tisti nesrečni ogenj, ki je kriv premnogo nesreč, kateri kalí tudi družinsko srečo prav onim, tisti ogenj ne-utemeljene ljubosumnosti.

„Mama, druge deklice pravijo, da je Dolenc pijanec. Kaj ne, da ni?“

„Slabi jeziki ostro sodijo. Dr. Dolenc je dober človek. Toda kako hoče drugače živeti, ko nima dóma! Saj mora v gostilno.

Īn če ga prilika pripravi, da je dobre volje, zato še ni pijanec. Sicer pa dr. Dolenca nekaj peče, neka bridka izkušnja. Zato malo mara za družbo, zato so ti trije vedno bolj zase. Tudi ti boš še imela take bridke trenutke. Zato se je treba najprej zavarovati in nikdar ne slepo hoditi za namišljeno srečo. Zato je toliko ljudij nesrečnih, ker premalo mislijo in brez glave hité, kamor jih vleče srce. Potem ko so prevarani, pa sovražijo in obsojajo vse ljudi, kar ni prav.“

„Mama, jaz sem pa vendar prepričana, da je dr. Dolenc jezen name. Ali ga smem vprašati, zakaj je hud?“

„Nikar, nikakor! To bi se reklo, da siliš za njim, to je nečastno za vsako dekle. Če imaš mirno vest, ne maraj čiso nič. Bog te je varoval doslej, vodil te bo tudi dalje, kakor je njegova volja.“

Minka in Rajko sta prišla kričeča v sobo, Minka s punčko, Rajko s konjem. Pretrgala sta pogovor. Adelica se je igrala z otrokoma, a bila je raztresena in zamišljena. Lože ji je bilo, ko je odkrila materi srčno skrivnost, toda zadovoljna ni bila. Ni sicer hrepenela, da bi bila nevesta drja Dolenca; vedno je tako lagala sama sebi; a neskončno jo je bolelo, da ji noče biti prijatelj tisti, katerega ima tako tako rada.

Kontrolorka je šla ven in z bistrim umom presodila, da ne bi bil napačen zet dr. Dolenc. Vedela je, da pogrésa samo ljubečega srca, domače družbe, in bil bi gotovo najboljši človek. Toda on je sedaj odvetnik, gotovo bo iskal bogate neveste. Ada, uradnika hči, pa ni bogata, zato je sklenila, da stori, karkoli bo mogla, da umiri Ado in jo obvaruje gorjá nesrečne ljubezni. (Dalje.)

Mladi cvét . . .

(† S. H. U.)

Kaj, če pomladi prvo cvetje
zagrne bel sneženi prt?
Kaj, če življenja mladoletje
s koščéno roko stare smrt?

Za prvim cvétom nov požene,
a to je žitja lepši kal . . .
in kdor kot mladi cvet povene,
najlepši del si je izbral.

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Dalje.)

XVI.

Tisti dan so obesili nad pisarno starega odvetnika novo tablo z napisom: *Dr. Dolenc, odvetnik*. Ta dogodek je bil zadosti velik „titulus“, da se je zvečer sešla vsa družba pri Pečarju, dostojno počastit avancement drja. Dolenca. Družba je bila izborne volje. Vsak je bil dovtipen, vsak zgovoren, in če povemo, da se je stari vrli adjunkt Kotek tako osokolil, da je napil v verzih, ni treba še nadalje opisovati tistega večera. Tudi gospe so bile navzoče, in slučajno je bilo tako, da že nekaj dni ni za kulisami domačega ognjišča počil noben strel, vbodla nobena pušica. Ne vemo pa, ali so se vse njihove strelice skrhale ob trdi koži moških zakonskih polovic, kateri so se v zavesti svoje poštenosti tiho nasmihali ženskim ljubosumnim muham, ali pa so se gospe poboljšale in prepričale, da jim tako ravnanje ne koristi, pač pa mnogo škoduje mirni sreči, a največ še njim samim grení življenje. Bodi, kakor hoče; dejstvo je to, da so bile oni večer gospe zelo ljubeznive in niso zamerile, ko se je pela: „Ženska le vara nas“, ampak še krepko so pomagale pri zboru. Večer je završil profesor Komar z navdušeno napitnico na drja. Dolenca, v kateri ga je pozdravil kot prvega narodnega odvetnika v mestu, kateremu bodi sveta naloga le „pravdo branite vdove“, nikdar pa ne stiskati po nepotrebnem neuko, priprosto ljudstvo.

„Qui bene bibit, bene dormit“ so trdili stari ljudje. Deteljica je po veselem večeru izborna spala. Dr. Dolenc je prvič snival na odvetniških lovorikah; bal se ni za prihodnjost. Saj je imel vso klijentelo svojega bivšega šefa; ljudje so ga imeli radi, ker ni nikdar odiral, mnogo nepotrebnih pravnih velikokrat poravnal in preprečil in spravil

nasprotnika, ki sta si bila v laseh za prazen nič, za na pol suh oreh ali za kak polomljen plot. Za denar mu ni bilo mnogo; saj je bil sam in sam je hotel ostati.

„Gospod doktor, pomagajte! Jezus Marija, hitite, brž, brž, Pečar umira!“

Tako je pridehtela v sobo Rusovo vsa zbegana in splašena Elža zjutraj že pred svitom. Večkrat ga je že klicala k bolnikom. Ali tako razburjena ni bila še nikoli. Saj je prišlo to tako naglo, prišlo čez noč; Pečar je bil zvečer še z vso družbo zdrav in vesel.

Ta Elžin klic je prebudil spečo trojico. Rus je planil iz postelje, oblekel se za silo in kar šinil skozi vrata. Po stopnicah je še zapenjal gumbe. Dolenc in Čekan sta obstala sredi sobe in se preplašena gledala, in besedice nista vedela izpregovoriti prvi hip. Iz zvonika je otožno zaklenkal veliki zvon.

„Bog pomagaj in sv. Barbara!“ je vzdihnila Elža in drčala kar je mogla hitro po stopnicah. Šla je po blagoslov. Ali ubožica ga je zamudila. Zakaj gospod dekan je v naglici vzel Najsvetejše in hitel k bolniku.

Pri Pečarju je bila silna zmešnjava, kot jo more povzročiti le najhujša nepričakovana nesreča. Dekle, razmršene, na pol opravljene, so jokale in begale po sobah. Hlapec je stal pri vratih in gledal z napol odprtimi usti na bolnika, na jedno nogo obuť, drugi škornj držoč v roki. Vsem je odpovedala pamet, vsi so izgubili glavo, kri jim je zastajala, in drugega niso vedeli kakor viti roke in jokati. Rus takih prizorov ni bil nevajen. Zato bi ga drugodi kaj takega tudi ne bilo čisto nič pretreslo. Tu je pa bilo drugače. Ko je stopil v sobo, zaslišal jok in ob postelji zagledal blede Julko, ki je ihtela in drgetala kakor trepetlika in očetu s kuharico vred pokladala mrzle obkladke na glavo in na srce, tedaj je tudi njega ganilo

Srce se mu je vznemirilo in ga zbolelo. Saj je bil toliko časa prijatelj Pečarjev, in ni si mogel utajiti, da tudi prijatelj Julke. Ko je ta zagledala Rusa, hitela mu je nasproti, vprla nanj objokane oči tako obupano in tako proseče, da se je Rusu srce trgalo. Dvignila je roki proti njemu in ihteč prosila: „Gospod Rus, pomagajte, ata bodo umrli!“ Hugon jo je hotel potolažiti, a besede so se mu v grlu zajezile. Stopil je k postelji, prijel bolnika za žilo, kateri se je stresal, pa zopet obležal kot mrtvec in topo zrl v strop. Ko je Hugon preiskaval bolnika, bilo je tiho po sobah. Slišal je vsak samo svoje srce, ki je kljuvalo in bilo vznemirjeno, ker je čakalo odločilne zdravnikove besede. Bolnik je hropel in skoro nerazumljivo jecal s težkim jezikom: „bolje je, bolje!“ Tako je vsprejela to besedo Julka, kakor zagrabi toneči nesrečnik vsako bilko, da bi ga dvignila iz vode.

Pred vrati je zapel zvonček. Gospod dekan je brzo vstopil v sobo. Dekle so poklekile in zopet vzdihovale: „Z Bogom so prišli, in nič pripravljenega!“ Dekana to ni motilo. Z zdravnikom sta se spogledala, izpregovorila par latinskih besedij, na kar je Rus odšel, dekan je pa namignil, naj vrata zapró, in je ostal sam pri bolniku.

Julka je hitela za Rusom in pozvedovala, kaj bo z očetom. „Pomagajte, pomagajte!“ je ihtela tako obupno, da je Hugonu ta klic rezal srce, kot bi ga zbadal s sulico. Tolažil jo je, naj ne obupa, da gre sam iskat zdravil in poskusi vse, da očeta reši.

Ali vedel je, da bo brez uspeha. „Aplexia cerebri“ je govoril polglasno po stopnicah in majal z glavo. „Zavest se mu morda vrne. Toda še jedenkrat naj se mu razlije kri v možganske stanice, in smrt je gotova.“ Ko se je vrnil zdravnik, molil je dekan ob postelji in delil bolniku zadnji blagoslov. Sv. popotnico je moral za sedaj nesti nazaj, ker bolnik ni mogel zaužiti, upal pa je, da se bo dalo to dopolniti dopoldne.

Hugon je ostal potem dolgo pri Pečarju. Skrbno mu je dvignil glavo, zdrgnil kožo in res dosegel, da so se pospešili udarci

žile. Pečarju se je vračala zavest. Tedaj je skrbel za redni krvotok, zapovedal strogi mir, pri postelji pustil staro kuharico ter ji naročil, kako naj daje bolniku zdravila in mu moči čelo. Občna utrujenost se je polastila Pečarja. Neka megla mu je ležala na umu, omrtveli udje so se zdaj pa zdaj potresali, kot bi jih prešinjala elektrika. Še enkrat je pogledal z očetovsko skrbnim očesom na Julko, zatisnil trudne oči in zaspal.

Zdravnik je odšel, obljubivši Julki, da se čimpreje zopet vrne.

Julka je šla po prstih v sobo, na lahko, niti slišno, da ne bi vzbudila očeta. Od daleč je gledala na postelj, in v srcu ji je vstajala kot majhen žarek nova nada, da se je Bog usmili in ji ne vzame jedinega, kar ima na svetu — skrbnega očeta. Mislila je, kaka sirota bi bila, če bi ji umrl. Sirota brez matere, brez očeta, brez sestre in brata, sama, čisto sama brez variha, brez srca, katero bi jo ljubilo. Zgrozila se je ob tej misli. Zdelo se ji je, kakor da se vrti in podira ves svet pod njo, ona se pa pogreza nesrečna, zapuščena v grozno, prazno temo.

Nikamor se ni vedela zateči, kakor tje pod tisto staro očrnelo podobo Marijinega srca, pod katero jo je učila rajna mati Boga hvaliti, pod katero je molila prvič angelsko čiščenje. Segla je v žep in potegnila iz njega droben, bel molek, ovila ga krog belih rok, pokleknila pred podobo in molila, molila in prosila goreče in prisrčno, kakor prosi otrok dobro mater.

XVII.

Novica o nezgodi pri Pečarjevih se je po bliskovo raznesla po mestu. Prav mnogo meščanov in uradnikov jo je zvedelo še v postelji. Vsakega je pretresla, vsakega ganila. — Marsikdo je vstal hitreje, oblačil se urneje, a molčé; zdelo se mu je škoda kratkega časa, da bi ga prebil v postelji. Saj je videl, kako potekajo dnevi naglo; treba je na delo, da nas smrt ne zaloti prežgodaj, ko nismo nič storili, nič za-se, nič za druge. Po ušesih je pa donelo, kakor bi mrtvaški zvonovi peli: Danes tebi, jutri meni.

Deteljici je Hugo odkritosrčno povedal, da ni nobenega upanja. Če prav ne umrje Pečar, ostane vendar celo življenje po kapi mrtvouden siromak. Bili so prav kratkobesedni. Vse je tlačila neka môra, neka pobitost. Prevzelo je najbolj Hugona. Iz duše mu ni šel obupni obraz Julke; smilila se mu je sirota, smilila tako kakor nihče doslej na svetu. In prav to veliko sočutje, katero mu je ranilo srce, da je krvavelo kakor Julkino, prav to mu je bil naenkrat živ dokaz, da Julke nima le kar tako rad, ampak da jo ljubi, ljubi bolj, kot je mislil. Toda ni se hotel spuščati v ljubezensko razmotrivanje in čustvovanje; hotel je biti zvest, zelen list deteljice in zato je moril samega sebe, vojeval zoper srce moško in odločno.

Molk pri zajutruku je pretrgal Karol, oni mirni in stojični Karol, kateri je tudi v tem slučaju obdržal duševno ravnovesje.

„Praviš, Hugon, da se mu že vrača zaveš?“

„Dà; sedaj spi. Upam, da bo nekaj trenutkov še popolnoma zaveden. In če se ne ponovi napad, lahko živi potem še mesece, leta.“

„Ali je naredil oporoko?“

„Stari praktikus!“ ponagaja mu Dolenc.

„Praktikus gori, praktikus doli, to je potrebno, punktum!“

„Saj je itak Julka univerzalna dedinja!“

„Toda, čemu pisarjenje in cenitev in troški in pota, če se vse lahko z jednim stavkom zapreči! Hugon, glej, da ga na to opozoriš!“

„Prav si dejal, Karol. Storil bom!“

Ura je odbila osem. Vsi trije so šli na delo. Dolenc in pristav v pisarno, dr. Rus pogledat par bolnikov.

Krog desetih se je Hugon vračal in šel zopet k Pečarju. Pri postelji je sedel dekan, drugega ni bilo v sobi. Rus se je razveselil mirnega očesa bolnikovega. Spoznal je, da mu je do cela odleglo ter se mu zavest čisto vrnila.

„Bolje je, bolje, gospod doktor“, omeni prav mirno in rahlo dekan. Pečar je pogledal zdravnika mirno, hvaležno in veselo.

„Ali morete kaj govoriti?“

„Govorim, pa malo težko“, pripomnil je dosti razločno Pečar.

„Gospod doktor, sedaj je naredil oporoko. Rekel sem, bolje je, da se preskrbi prej kakor prepozno. Desnica je toliko gibljiva, da je za silo napisal poslednjo voljo. Tukajle je zapečaten.“ Dekan je pokazal majhen zavitek, katerega je vzel iz miznice priposteljne omarice.

„Tako je prav, gospod Pečar! Na to bi vas bil tudi jaz opozoril. Sedaj ni treba, ker je gospod dekan sam skrben in izkuščen.“

„Saj bi rad umrl, ko bi Julke — —.“ Pečarju je priplavala solza v oko. Oblak očetovske skrbi mu je legel na čelo. Dekan in zdravnik sta sočutno molčala. Prvi je izpregovoril dekan.

„Oče, ne bojte se! Skrbelo se bo, da dobi dobrega variha, če bi bila tako božja volja, da se morate ločiti. Sicer je pa Julka pridna, blaga deklica. Bog ji tudi nakloni vrednega variha za celo življenje. Nič se ne bojte! Poštenosti Bog ne zapusti!“

„Bojim se, da ne bi kdo vzel dekleta zaradi denarja — uh, ta svet je pretkan — —.“

„Oče, ne vznemirjajte se! Škodovalo bi vam. Saj so še pošteni mladeniči.“

„Ko bi bil tak ženin, kot ste vi, Hugon, potem bi jaz lahko umrl.“

Pečar je nazval zdravnika po krstnem imenu. Govoril je to tako mehko, da je Hugon zarudel in ni vedel odgovora. Srce mu je tolklo razburjeno.

Dekan je pogledal zdravnika, in njegovemu očesu, katero je bilo vajeno brati z lica, kaj se godi v srcu, ni odšel notranji nemir Hugonov. Zato je tehtno pripomnil:

„Saj to ni nemogoče!“

Pečar je vprašaje pogledal Hugona, kateri ni mogel prenesti tega pogleda. Povesil je oko in ves nekam zmeden prijel za steklenko zdravil na mizici, odprl zamašek, pa zopet postavil zdravila nazaj.

„Oče, ker je to vaša želja in gospod zdravnik ne bo imel morda nič zoper to, tedaj je treba samo Julko vprašati!“

Zdravnik se je ozrl nekako karajoč na dekana; ali vendar je poleg neke navidezne jezice sijala iz očesa zadovoljnost.

„Julko poznam“, pripomni Pečar. Na to se pa obrne proti Hugonu, počaka nekoliko in s slabotnim, jecljajočim glasom zapraša: „Hugon, ali bi ji hoteli biti varih za celo življenje?“

V Hugonovi duši je nastala taka zmešnjava, tak vrišč, luč in tema, da se ni mogel več obvladati. Izbuknil je plamen ljubezni orjaško močno. Ali prav tako je žarel gnev do ženstva, gorel sklep, da se ne dá nikdar vpreči v tako negotovo in opotečo zakonsko srečo. Bog vé, kdo bi bil zmagal, da ni podprl ljubezni tudi mili čut usmiljenja do umirajočega očeta, ki zapušča dete brez variha, nepokvarjen cvet v vrtu brez ograje, šmarnico brez vode. V Hugonu je zmagala ljubezen, zmagalo sočutje. Nagnil se je nad posteljo, poljubil na čelo Pečarja, prijel ga za roko in vznemirjen vendar odločno rekel: „Hočem!“

Kakor bi potegnil veter in odpihnil z neba temen oblak, tako je zbrisal Hugonov poljub s čela nemirno senco skrbi Pečarju.

„Julko pokličite!“ želel je mirno Pečar. Dekan je šel po deklico.

„Glejte, Julka, božja pota so neznana. Morda Bog kliče očeta k sebi. Oče vas iskreno ljubijo in se bojé, da ne bi bili brez variha. Prosili so gospoda zdravnika, in ta jim je obljubil, da hoče biti vam varih celo življenje.“ Počasi in s preudarkom je gospod dekan izgovoril zadnji dve besedi. Julka je v trenutku pogledala Hugona, v blede lica ji je šinila kri, in kakor bi jo bilo sram, oklenila se bolnega očeta in vzdihovala: „Moj oče, moj dobri oče!“

Molk je zavladal za trenutek. Prizor je bil tako ginljiv, da je celo sivolasi dekan začutil nekaj kakor solzo, ki mu je silila v oko. Z veliko ruto si je obrisal čelo in lice, kot bi mu bilo vroče.

Hugon je rahlo prijel Julkino roko: „Julka nikar! To škoduje očetu!“

Julka se je dvignila znad postelje, pogledala zdravnika, potem se pa naslonila ob

njegovo stran, kot se nasloni sladka trta ob kolec, kot se ovije bršlin jake smreke. Nič je ni Hugon vprašal, nič mu ni ona rekla; ali ta pogled, to dejanje, to je veljalo nad sto obetov, nad sto praznih besedij.

„Blagoslov, blagoslov“, je šepetal s težko sapo bolnik. Dekan namigne dvojici, naj poklekmeta. Sam je pa sklenil roki kakor za molitev.

Pečar zbere vso moč, dvigne desnico, katera mu kmalu opeša, in z zadnjo močjo zajeca: „Bodita srečna! Bog vaju blagoslovi! Z Bogom!“

Dasi je bil Hugon razburjen, pretresen, spoznal je vendar po tresočem glasju, po jecanju, da je Pečarju slabeje. Vstal je in dvignil Julko, katera je komaj vedela vsled grozne nesreče, pa prav tako neizmerne sreče za njeno srce, kaj se godi krog nje.

„Nov napad“, je pošepetal Hugon dekanu.

Pečarja je začelo stresati po udih, drsel je na blazinah, roke so omahnile kakor mrtve, sapa je bila počasna in težka, v grlu zadušena, zenica v očesu se je zoževala, pogled je mrl.

Dekan je prižgal svečo, poklical družino, da je molila. Še en tresljaj, še en vzdih — dekan je molil: *Proficiscere anima christiana!* — — Pojdi duša krščanska! — — Šla je v večnost. — Pečar je bil mrtev.

* * *

Poldne je odzvonilo, potem so pa zapeli vsi zvonovi počasi in otožno, zapeli Pečarju mrtvaško pesem. Hugon je razlagal tovarišema, ki sta prišla iz pisarne, kako je umrl Pečar. Njegovo pripovedovanje pa ni bilo tisto navadno živahno, urejeno pripovedovanje. Lice mu je bilo prestrašeno, glas se mu je nekoliko tresel, ko je pripovedoval o nesrečni, žalostni Julki. To je prevzelo tudi Karola in Pavla; malobesedni so sedeli pri mizi. Veseli niso mogli biti, kako neki?

Za nekaj časa prične zopet Rus:

„Še nekaj se je danes odločilo, o čemer sinoči še sanjali nismo, česar vidva ne uganeta!“

„Povej; kdo bi ugibal?“ sili mirno Karol, ki je podpiral glavo s komolcem ter gledal Hugona v obraz.

„Par trenutkov pred smrtjo sem se vpričo dekana zaročil z Julko.“

Kratek zvok, ki je kazal, da sta se oba začudila, razlegal se je po sobi.

Dolenec in Čekan sta se nagnila ob mizi naprej, a zopet se naslonila nazaj, sklenila roki in hkrati ponovila: „Hugon?“

Hugon je povedal vse, povedal skoro natančneje, kot se je dogodilo. Končal je s stavkom:

„Kako je prišlo, sam ne vem. Ali to pa vem, da mi ni žal, ter upam, da mi ne bo!“

Dr. Dolenec je čestital Hugonu. Pristav Karol je vstal od mize, poiskal nemo list črnega papirja, sedel zopet k mizi in začel list rezljati in krožiti. Dolenec je molčal, Hugon pa hodil po sobi gori in doli zatopljen v najnasprotnejša čustva radosti in žalosti.

„Hugon“, prične resno Karol, „Hugon, izpolnil si zadnjo voljo vrlega moža. Ta ti bodi sveta! List deteljice je sicer usahnil. Ali ni ga porušila norost, ampak ljubezen in človekoljubje.“

Karol je končal slovesno svojo sodbo, iz črnega papirja mu je izrastlo srčasto pero, s katerim je še tisti večer prevlekel jeden list ‚Deteljice‘.

(Konec.)

Nade in prevare.

(Povest iz umetniškega življenja. — Spisal Milevoj.)

I.

Srce trepeče
od hrepenenja;
v šumni vrtinec
sili življenja.

Simon Jenko.

To ti je bilo danes kretanje in pripravljanje pri Stojanovih v Zaselju! Mati Lenka se je pridno sukala okoli ognjišča, na katerem je vrelo in se cvrlo, kakor da bi pripravljali za botre ali pa imeli snubače pri hiši. Včasih je skočila v gorenjo izbo, kjer je Franica, rudečelična, odrastla deklica, pregrinjala snežno-belo posteljo z rožasto odejo, nadevala zastore na okna, ki so bila okrašena s svežimi cveticami, in že zopet in zopet brisala prah z javorjeve mize in z ličnih stolov.

„Le dobro vse osnaži in vkusno priredi!“ opominjala jo je mati, „saj veš, kako je natančen. Odeja mu bo gotovo preveč križasta. Že pred tremi leti mi je večkrat očital, da sem dala óknice zeló nevkusno pobarvati.“

„Ej, tako gosposko ne more vsega imeti kakor v mestu“, odvrne Franica, „privaditi se bo moral našim razmeram. Prijetnejše sobice pa tudi ni dobiti v vasi, kakor je ta. Pod oknom mu bo šumela Bistrica in duhtel cvetoči bezeg. Tam v daljavi pa ima lep pogled na bele snežnike. Kakor nalašč je vse zanj pripravno. Toda zdi se mi, da ju z Andrejem ne bo nenavadno dolgo s postaje.“

„Le hitro vse uredi, kmalu mora biti tukaj“, zavrne jo mati in odhiti zopet v kuhinjo pazit, da se večerja ne skazi.

Tisti pa, za katerega se je tako pripravljalo, vozil se je v lahkem voziču počasi proti domači vasi. Že zunanost njegova je pričala, da je človek posebne vrste — umetnik. Lasje so se mu usipali v dolgih rumenih kodrih na ramena, brada mu je bila kratko pristrižena, na glavi pa je imel širokokrajn črn klobuk, katerega si je potisnil globoko doli na oči.

Janez Stojan je bil učenec slikarske akademije, katero je ravnokar dovršil. Po treh letih odsotnosti se zopet vrača v domači kraj.

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Konec.)

XVIII.

Par mesecev po Pečarjevi smrti je minulo. Dan se je podaljšal. Sneg se je umaknil jugu in solnčnim žarkom. Prvi zvončki so že zvončkali pozdrav bližajoči se pomladi. Izredno gorak je bil tistega leta mesec sušec. Ob nedeljah je vse hitelo na izprehode; vsak je hotel čimpreje pod milim nebom dihati gorki zrak. Gostilne so bile prazne, po zimi tako cenjene peči zapuščene.

Tudi naši znanci so šli skupno v Mahovnik, bližnjo vas v gostilno „Pri jelki“. Sporočili so prejšnji dan krčmarju, da jim pripravi večerjo.

Odkar je umrl Pečar, od tedaj je imela Julka jedino uteho ob strani zdravnikovi, pri Adelici in pa na grobu dobrega očeta, čigar gomilo sta z Adelico pogosto obiskavali in hodili kropit. Gospa kontrolorjeva je ljubila Julko ter z vso vnemo skrbela za osirotelo deklico. Bila ji je vse, bila ji je druga mati. Ker Julka doma kar ni mogla strpeti, bivala je večina pri Rovanovih, nazadnje se je kar preselila k Adelici in tam stanovala. Doma je pa vodila gospodarstvo in gospodinjstvo zvesta in zvedena kuharica, ki je služila že dvajset let pri Pečarjevih. Od tedaj je tudi dr. Rus pogosto zahajal k Rovanovim. Saj se je tam jedino lahko shajal s svojo zaročenko. S seboj je vabil prijatelja. Toda pristav Karol se mu je odločno uprl, Dolenc je pa šel večkrat ž njim. Tam je ta gledal in občudoval pravo domačo srečo, ki je zidana na trdni ljubezni, ki ni samopridna, ki ne misli nič hudega, ki vse prenaša, vse upa, vse odpušča. Ko se je po takih urah vračal v gostilno, zdela se mu je pusta, otožna, mračna. Nič več mu ni ugajal tisti s tobakom in vinskim duhom nasičeni vzduh. Pripovedoval je Karolu, kako so se dobro

zabavali ter ga nagovarjal, naj gre še on. Ali ta je bil dosledno trdovraten in se ni udal vabilu.

Dasi je dr. Dolenc pogosto zahajal z Rusom k Rovanovim, vendar se je Adelice nekako ogibal.

Občeval je s kontrolorjem, z gospo, včasih se pa mnogo zabaval z ljubeznivimi malimi otroki, katerim je redno donášal bonbončke.

V Mahovniku je bila torej tisto popoldne zbrana družba. Gorko solnce, sveži zrak, dobra večerja in še boljše vino jih je razvnelo, da so bili zares veseli. Celo Julka je že toliko prebolela hudi udarec, da se je prisrčno smejala in radovala ob strani zdravnikovi, v čigar srce je prelila vso ljubezen, ljubezen in otroško spoštovanje, katero je gojila do rajnega očeta, pa ves čisti prvi plamen ljubezni mlade neveste.

Zabava je bila navadna, vsakdanja, kot se povsodi zabava taka družba. Besede, dovtipi prše v zrak, zasmeje se celo omizje, ali hitro preskoči na drug pogovor, katerega zopet prav tako naglo obravna in vrže v koš. Ali zabava je bila kljub temu prijazna, živahna. Bila je to tista dobrodejna zabava, pri kateri ni treba napeto misliti, ali vendar je duh vedno delaven, in prav vsled tega se odpočije, da človek po zabavi mirno spi in mora drugo jutro priznati: Dobro smo se imeli.

Ostala družba ni zapazila, da so se ukradli od mize trije člani ter sedli k okrogli mizici in začeli metati tarok. Profesor Komar, komisar in pristav Kotek so bili trdno uverjeni, da bi se zemlja ne vrtela dalje, ako bi minul nedeljo popoldan brez taroka.

Dokaj časa je že gorela luč, ko opozori prva gospa kontrolorjeva, da bo treba domov. Seveda je od tedaj minula še cela ura, predno

je bil izpit čaj, poravnan račun, adjunktov pagat-ultimo ujet in vsi pripravljeni na odhod.

Noč je bila jasna, a mrzla. Majhne lužice, katere je po dnevu solnce otajalo, so zamrznile in se skrile pod led, ki je bil gladek kot steklo; v njem so odsevale zvezde in luna.

Gospodje so podali damam roke. Julko je vedel zdravnik, Adelica se je na lahko prijela Dolencove roke. Prav zadnja sta šla profesor Komar in pristav Kotek, kateri je še vedno tuhtal in se jezil na profesorja, ker mu je pagata ujel, dasi je imel trinajst tarokov.

Adelica in Dolenc sta šla iz početka tiho. Bil je za oba tisti trenutek, ko ima vsak silno veliko povedati, ko se pa ponudi prilika, ne ve nobeden nič in misli, da sama navzočnost govori dovolj.

Dolenc je to jezilo. Saj ni bil slab družabnik. Pri Adelici mu je odpovedala vsa domišljija, vsa zgovornost se je porušila in vse dovtipe je pozabil. Ali iz te zagate je moral. Zato je začel po stari navadi —

Kdor govoriti kaj ne ve,
on vreme hval' al' toži —

o lepi noči, o zvezdah, o luni. S tem je bil tudi pretrgan jez, in kmalu sta pustila nesrečno luno in zvezde na nebu ter govorila bolj zanimive stvari.

„Ali vas še boli noga, gospod doktor?“

„Ne, gospica, čisto nič.“

„Tako sem se bala za vas.“

„Ni bilo vredno, Adelica. To je bila malenkost!“

„Ni bila malenkost, ne! Rešili ste nas, in tega nikdar ne pozabim. Ali nekaj, dovolite, vas moram vprašati: Zakaj ste hudi na me?“ Adelica ga je nekoliko pogledala v obraz, a hitro pobesila oči.

„Adelica, saj ni res! Zakaj bi bil hud?“

Dolenc je čutil, da nima prav čiste vesti, katera mu je očitala neutemeljeno osornost in skoro nevljudno vedenje do Adelice.

„Nikar ne tajite! Gotovo me je kdo počrnil. Tako mi je bilo hudo, in verujte mi, da sem večkrat jokala in Boga prosila, da

bi spoznali in me ne sodili krivo. Vse vem, kaj so govorili zaradi tistega večera, da so me imenovali hinavko —“

V srcu Dolenca se je vzbudil črt nad hudobnimi jeziki. Torej to pristrčno dete, katero je on žalil s preziranjem, katero je po nedolžnem trpelo radi obrekljivih ljudij, to zlato bitje toraj njega ni sovražilo, ampak molilo je zanj in za njegovo srečo. Zopet se mu je zdelo, da stopa ob njem tisti angelček od Miklavževega večera tako rahlo, da se ne dotika tal, da plava ž njim in ga ogrinja z mehko perutnico. Proseče je govoril Adelici: „Odpustite, Ada! Zaradi mene ste trpeli. Verujte mi, da vas srce ni nikoli preziralo ampak spoštovalo in — zelo, zelo spoštovalo.“ Skoraj mu je ušla beseda „ljubilo“! „Če sem se vedel nevljudno, delal sem to po sili, umetno. Po vzroku ne vprašajte! Povem vam samo to, da me je do tega privedla bridka izkušnja, v kateri sem izgubil vero v ženstvo.“

„Mama je to tudi rekla. Poznala vas je; ah naša mama vidi menda vsakomur v srce. Ali rekla je tudi, da ni prav, če po jednom slučaju sodimo in obsojamo ves svet.“

„Adelica, odkritosrčno vam povem, da sem tudi jaz zavrgel to sodbo. Izpodbilo mi jo je vaše srečno domače ognjišče.“

„Torej ne bodete več hudi na me?“ Adelica je uprla odkritosrčno oko, katero se je radostno svetilo, Dolencu v obraz, roko je nekoliko tesneje oklenila krog njegove roke, kakor bi hotela preprečiti neugoden odgovor.

„Adelica, nikdar nisem bil hud, nisem in ne bom, ker ne morem biti. Verjemite mi, da vas imam rad, tako rad kot Hugon Julko. In vi? Ali bi mogli mene imeti tako radi, kakor Julka Hugona?“

Dr. Dolenc je čutil, kako mu sili kri v glavo, kako nemirno utripa srce. Skoraj se je zbal svojega vprašanja. Ada mu ni odgovorila. V odgovor ga je samo pogledala, in medel žarek srebrne lune je videl v njenih očeh skrivnostno roso. Spustila je potem njegovo roko, nagnila se proti Dolencu in pošepetala: „Tudi, gospod doktor!“ Nato je

pa odbrzela naprej za mamó, katere se je tesno oklenila in ji pričela nekaj pripovedovati, kar si je potoma izmislila.

Dolenec se je pridružil profesorju in Koteku ter do doma pomagal reševati težavni problem, kako se mora igrati s trinajstimi taroki, da pagata ne ujemó.

Ko so si na trgu segali v roke, podala sta si tudi Adela in Dolenec roki; a nista jih dala rahlo, mrzlo, iz gole dvorljivosti, stisnila sta si jih, stisnila drugič v življenju.

XIX.

V jednom letu se v malem pokrajinskem mestu izpremeni bore malo. Tako je bilo tudi v našem mestecu. Otroci so se prav tako drsali na zamestnem tolmunu kot lani po zimi, meščani so kvartali zopet po krajcarju brez „poenov“, taisti gosti so se zbirali po gostilnah, ženske prav tako opravljale in obirale ljudi — vse kakor lani.

Samo nekaj je bilo drugače. Pečarjeva hiša je kazala drugačno lice. Nad vrati ni bilo več stružnic in tistega očrnelega leva, ki je vabil ljudi v gostilno. Na levi in na desni strani vrat sta se lesketala dva napis z zlatimi črkami na črnem steklu. Levi se je glasil: *Dr. Dolenec, odvetnik*, desni: *Dr. H. Rus, universae medicinae doctor*. Pred vrati si videl vsak dan moške in ženske, bolnike in zdrave. Hodili so iskat zdravil, hodili iskat nasvetov in pravne pomoči. Na levo je bila pisarna odvetnika Dolenca, na desni sprejemna soba zdravnika Rusa.

V prvem nadstropju je urejevala, vodila in kraljevala z vso skrbnostjo in ljubeznivostjo roka Julke, gospe zdravnikove, v drugem nadstropju se je pa ž njo kosala v

isti skrbi in milosti roka Ade, gospe odvetnikove.

Po mestu se je splošno govorilo o vzornih in srečnih zakonskih dvojicah. Ko so sedele gospa notarjeva in komisarjeva in pl. Ivanovičeva pri popoldanski kavi, sklenile in prisodile so tako, da vlada v Pečarjevi hiši najlepši red, najlepša sreča, in so završile dolgotrajno razpravo z občnim izrekom: „Ali smo neumne, da si same grenimo življenje in rušimo zakonski mir!“

V drugem nadstropju pri Pečarjevih je bila posebna sobica. Skozi okno je svetilo jutranje solnce, z vrta se je slišal vrišč vrabcev in senic. Solnčni žarki so razsvetljevali sobo in gledali čedno postelj, majhno mizo, par stolov in omaro.

Nad posteljo je visela majhna podoba Križanega, slikana na steklo. Okvir in slika, vse je bilo tako preprosto in neumetniško, da se dobi za par beličev boljša podoba. In vendar je to sliko čislal njen gospodar nad vse —: bila je last pokojne matere. Pod to sliko je umrla, pod njo trpela, vanjo se ozirala v težavah in bridkostih. Na nasprotni steni je visela diploma Deteljice. Srednje pero je bilo lepo zeleno, stranski peresci sta bili prevlečeni s črnim papirjem. Ta tiha sobica je bil miren dom — tretjega konservativnega lista Deteljice — doktorja Karola Čekana.

Kadar je ta s postelje gledal „deteljico“, zdelo se mu je milo v duši, ko je zrl tista črna madeža na podobi. Zašumela mu je po glavi tolikrat peta „Ženska le vara nas“. Ali otresel se je takih mislij in hoté nehoté moral priznati: Še je dosti cvetja v ženskem svetu, katero ni poparjeno od slane; še imamo blagih mater in vzornih hčerk, ki so in bodo blagoslov domačega ognjišča.